

VÅRT FÖRSVAR

Oberoende tidskrift sedan 1890

Nr 1, Mars 2014

TEMA

Det framtida kriget

FÖR ETT TRYGGARE OCH SÄKRARE SAMHÄLLE

I MER ÄN 75 ÅR HAR SAAB UTVECKLAT lösningar i teknikens absoluta framkant och kontinuerligt flyttat gränserna för vad som är tekniskt och mänskligt möjligt. Genom att våga se bortom det idag kända och självklara kan vi förutspå morgondagens utmaningar och möjligheter. Och om tekniken så kräver, uppfinna helt nya lösningar.

Genom att kombinera ingenjörskonst, nytänkande och sunt förnuft och genom att kontinuerligt utveckla, anpassa och förbättra ny teknik kan vi möta våra kunders förändrade behov och krav.

Idag bistår Saab länder, myndigheter och företag med världsledande lösningar, produkter och tjänster för militärt försvar, kommersiellt flyg och civil säkerhet.

Baserat på ledande militär teknologi har vi utvecklat en brett utbud av lösningar för civil säkerhet som möter såväl dagens som morgondagens säkerhetsutmaningar.

Genom att se bortom horisonten är vi med och skapar ett tryggare och säkrare samhälle.

SAAB

VÅRT FÖRSVAR

Oberoende tidskrift för försvar och säkerhet sedan 1890 och utges av Allmänna försvarsföreningen.

Vårt Försvar utkommer med fyra nummer per år. Tidskriften är ett populärvetenskapligt, opolitiskt organ för analys, diskussion och debatt i försvars och säkerhetsfrågor.

Ansvarig utgivare:

Maria Nyberg Ståhl, ordförande i Allmänna försvarsföreningen

Chefredaktör:

Tommy Jeppsson
E-post: chefredaktoren.vf@aff.a.se

Redaktionsmedarbetare:

Johan Nyström

Redaktionskommitté:

Claes Arvidsson, Tommy Jeppsson, Stefan Ring och Cindy Stureson

Redigering:

Maria Fernsten, Tryckerigruppen AB

Tryck:

Tryckerigruppen AB

Nästa nummer:

16/6 2014

Material:

Publicering av artiklar införda i Vårt Försvar medges med angivande av källan. Tidningen tar inte ansvar för insänt icke beställt material.

Prenumeration:

Helår fyra nummer: 200 SEK.
Pris t o m 25 år: 100 SEK.
Bankgiro 482-8885 eller
Plusgiro 127 11-8

ISSN:

0042 - 2800

Annonser och annonspriser:

Kontakta föreningens kansli

Föreningskansli:

Teatergatan 3, 111 48 Stockholm
Telefon: 08-678 15 10
E-post: aff@aff.a.se
www.aff.a.se

Organisationsnummer:

802000-1106

Krig är en realitet

Välkommen till Vårt Försvar i en ny och som, vi hoppas, läsarvänligare layout. I förnyelsen ingår också ett bredare anslag, men med en fortsatt betoning på att erbjuda fördjupning och debatt kring försvar och säkerhet.

I detta nummer är temat Framtida krig. Det är möjligt att till del förutse krigets karaktär tio till tjugo år framåt i tiden. Existerande stridsmedel och de som finns på ritborden är kända liksom insatskoncepten. Däremot går det inte att förutse krigsförloppet. Det är orsaken till nödvändigheten att förbereda sig för det oförutsägbara.

Vi värjer oss för ordet krig. Det är naturligt. Beröringsångest med det obehagliga innebär inte minskade risker att drabbas. Tvärtom. Den reducerar både individuell och nationell beredskap för att klara det oönskade. Men krig existerar. Lärdomarna från historien är nedslående i sökandet efter långa fredperioder. Frånvaro av krig i vår närmaste del av världen efter 1945 är ett unikum.

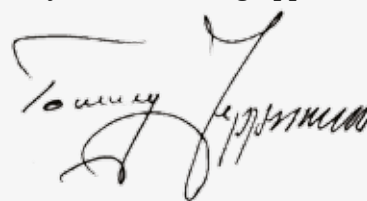
Två generationers frånvaro av krig gör att fred lätt uppfattas som något evigt. Försvarsmakten, och andra aktörer som har att svara för beredskap, har en stor utmaning i att skapa en medvetenhet hos folket om att vi behöver hållbara vacciner mot påfrestningar, kriser och krig. Det är en insikt som också bär upp politiken.

Krig är en kamp mellan viljor som grundas på politiska motsättningar, oaktat om aktörerna är stater, icke statliga organisationer eller en kombination av dessa. Förhållandet mellan krig och politik har sin fortsättning i militär strategi som

handlar om hur militära kapaciteter ska användas tillsammans med statens andra verkansmedel, politiska, diplomatiska, ekonomiska etcetera för att nå det politiskt uppställda målet.

Förståelsen för kopplingen mellan krig, politik och strategi är utgångspunkt för att förstå den tekniska och samhällsliga utveckling som påverkar sättet att föra krig. Västs syn på krig präglas av tilltro till tekniken, något som kommit till korta i kampen mot motståndare som betonar moral- och tidsfaktornas påverkan på utgången av en väpnad kamp. Balans mellan human- och teknikfaktorerna samt mellan icke-militära och militära verkansmedel betonas därför alltmer, inte minst i Ryssland.

När vi försöker att se in i framtiden får vi inte glömma bort att det är vi själva som påverkar denna. Kopierandet av lösningar från militärt ledande nationer gör oss förutsägbara. Själva förutsägbarheten utgör väntrummet till nederlaget. Utvecklandet av förmågor och metoder som kortsluter en motståndares överlägsenhet borde vara en självklar utgångspunkt för en förutsättningslös analys över hur vi utvecklar våra framtida militära kapaciteter. Det är ytterst vi själva som bestämmer hur innovativa vi vill vara i syfte att både kunna bidra till bevarad stabilitet och höjd tröskel för angrepp.

VÅRT FÖRSVAR

Nr 1, Mars 2014

Noterat

5 FINLAND RUSTAR

ÖB om Sveriges försvar

7 Sverker Göranson
UPPGIFTEN ÄR ATT SKAPA RÅDRUM
Kvalitet bör gå före kvantitet.

TEMA: Det framtida kriget

9 Sverre Diesen
MANÖVERKRIGFÖRING FÖR DET 21. ÅRHUNDRE
Informationsteknologin skapar nya villkor för markstrid.

12 Fredrik Bruhn
TEKNIKEN UTMANAR
Robotar kan ta över en stor del av människans roll i krig.

14 Jan Ångström
HYBRIDA KRIG
I hybrida krig kombineras många medel och metoder.

17 Johan Wiktorin
FORMERNA FÖR KRIG ÄNDRAS
Sätten att föra krig förändras ständigt.

20 Johan Hansson
MORGONDAGENS STRIDSFÄLT
Territoriet kan angripas utan att det besätts med trupp.

Analys och debatt

22 Peter Hultqvist
FÖRSVARA SVERIGE I SVERIGE ÄR VIKTIGAST
Socialdemokraterna betonar den nationella dimensionen.

25 Ann-Sofie Dahl
NU ÄNNU NÄRMARE NATO
Sverige luftbevakar över Island.

28 Stefan Forss
NYTT STRATEGISKT LÄGE EFTER KRISEN I UKRAINA
Enskilt förmår inte små länder skapa säkerhet.

30 Johan Tunberger
ÄR HOPPET OM HJÄLP EN REELL MÖJLIGHET?
Kunna själv är förutsättningen för att kunna ta emot hjälp.

33 Urban Edlund
STÅENDE FÖRBAND ÄR BÄTTRE
Kvalitet är det stående förbandets kännetecken.

36 Eva Haldén
FOLKFÖRANKRING UTAN FOLKFÖRSVAR?
Medborgarnas stöd behövs.

Ord i tiden

38 Claes Arvidsson
ÅRETS SLALOMÅKNING I SÄLEN
Politisk off pist-åkning.

SVERIGE STÖDJER FN-INSATSEN I VÄRLDENS YNGSTA LAND

I samband med årsskiftet har Sverige varit involverade i två olika internationella operationer. Under december 2013 fick EU:s högste representant för unionens utrikes- och säkerhetspolitik, Catherine Ashton, i uppdrag att inkomma med en plan för en humanitär insats i Centralafrikanska republiken (CAR). Landet hemsöks av politiska oroligheter och rebelluppror. I januari 2014 uttalade sin en bred majoritet av EU:s medlemstater för en såväl humanitär som militär insats i landet. Enligt utrikesminister Carl Bildt befinner sig CAR i en humanitär katastrof och kan vara på väg mot ett folkmord. Carl Bildt såg gärna att en del av EU:s stridsgrupp sätts in i landet, detta fick dock inte gehör av övriga EU-medlemmar. Insatsen kommer istället att genomföras inom ramen för en transnationell organisation. Eventuellt svenskt truppbidrag var vid pressläggningen inte fastställt.

I januari 2014 beslutade även regeringen att stödja FN-insatsen i

Sydsudan (UNMISS) med ett transportflygplan. Det svenska bidraget kommer att samordnas med bidrag från Norge, Finland och Storbritannien. Sydsudan fick sin själv-

ständighet sommaren 2011 och är FN världens yngsta nation. Sverige har deltagit i insatsen sedan starten av UNMISS 2011, fem stabsofficerare är stationerade i landet.

*Upplopp och plundringar kan förväntas bli vardag för de svenska soldaterna.
Foto: Demetrios Morgan, US Marine Corps Photo.*

"Vi vill inte ha något säkerhetsvakuum där."

President Niinistö om varför Sveriges försvarsförmåga är viktig för Finland (SvD 21/12 2013).

FÖRSVARSPOLITIKEN FÅR UNDERKÄNT AV RIKSREVISORERNA

Riksrevisionen meddelade i en särskild granskningsrapport (RiR 2012:18) som utkom i november 2012 att personalförsörjningen inom Marinen och Flygvapnet varit otillräcklig och inte anpassad för beredskapshöjningar. Riksrevisionen utkom även i december 2013

med synpunkter (RiR 2013:22) på Försvarsmaktens omställning till insatsorganisation 2014 (IO-14). I rapporten drog Riksrevisionen slutsatsen att "Försvarsmakten vare sig idag eller de närmaste åren kommer att kunna nå upp till de krav på insatsverksamheten som

regeringen och riksdagen beslutat." Enligt överingenjören vid FOI Peter Nordlund kommer Försvarsmakten inte uppnå förmågan förrän tidigast 2023, till följd av en fortsatt obalans mellan uppgifter och anslag.

FYRA KONTINENTER MED JAS 39

Brasiliens försvarsminister meddelade i december 2013 att landet beslutat sig för att köpa minst 36 stycken JAS 39. Om affären går i lås innebär detta att JAS 39-systemet finns i aktiv tjänst på fyra kontinenter. I januari 2014 meddelade också Indonesien sitt intresse för tester med JAS 39.

Förutom Sverige används JAS 39-systemet för närvarande av flygvapnen i Thailand, Sydafrika, Ungern och Tjeckien. Schweiz meddelade i augusti 2013 sin avsikt att anskaffa 22 stycken uppgraderade JAS 39 version E/F. Schweiz skall genomföra en folkomröstning i frågan den 18 maj. Slovakiska

Köparna av JAS kan komma att kräva att del av produktionen sker utanför Sverige. Foto: Försvarsmakten.

medier rapporterar även att landet har inlett officiella kontakter med Sverige angående JAS-plan, det

är inte känt om det rör sig om eventuella köp eller uthyrning av JAS-plan.

FINLAND FORTSÄTTER FÖRSTÄRKA FÖRSVARET

*Försvarsminister
Carl Haglund.
Foto: Finlands försvarsministerium.*

Finlands försvarsminister Carl Haglund beslutade i slutet av januari om att köpa luftvärnssystemet FIM-92 Stinger RMP Block för 90 miljoner Euro. Förhandlingarna om ett nytt luftvärnssystem har pågått sedan 2011. Med i budgivningen fanns också svensk-

tillverkade Robot 70 (modifierad version) och ryska samt polska SA-18. Stinger skall ersätta flera föråldrade luftvärnssystem, däribland rysktillverkat eldrörsluftvärn. Totalt kommer 600 enheter att anskaffas med slutleverans senast 2017. Finland har sedan tidigare

Robot 70. Den första versionen av Stinger togs i bruk inom den amerikanska försvarsmakten 1981, efter 14 år av utveckling.

Finland har även meddelat att landet köper 100 begagnade stridsvagnar Leopard 2A6 från Nederländerna för 200 miljoner Euro. Landet har sedan tidigare 139 Leopardstridsvagnar av äldre version (Leopard 2A4). Till följd av betydande ekonomiska problem tvingades Nederländerna att 2011 besluta om att avveckla pansartrupperna och sälja landets 445 stridsvagnar av modell Leopard 2. Tidigare har Indonesien varit intresserad av att köpa 80 stridsvagnar, men valde tyska istället, efter att nederländska parlamentet kritiserat Indonesiens efterlevnad av mänskliga rättigheter. Bland annat har Kanada, Norge och Österrike tidigare köpt nederländska stridsvagnar.

Uppgiften är att skapa rådrum

*Framtidens svenska försvar står inför utmanande avvägningar. Balansen mellan uppgifter och resurser är viktig och kvalitet bör prioriteras framför kvantitet, skriver Sveriges överbefälhavare, general **Sverker Göranson**.*

Försvarsmaktens uppgift är att bidra till att skapa säkerhetspolitisk handlingsfrihet och därmed skapa rådrum i händelse av ett skärpt omvärldsläge eller en kris. Vi har därför att förhålla oss till en föränderlig omvärld där det strategiska intresset för vårt närområde ökar. Detta har under hösten 2013 märkts genom bl a en ökad övningsverksamhet som den ryska övningen Zapad, vår egen Northern Coast-övning och NATO-övningen Steadfast Jazz.

OSÄKERHETER

Försvarsmakten bedömer utvecklingen i närområdet som långsiktigt osäker. Ryssland genomför en militär upprustning och modernisering med uppbyggnad inom de flesta områden. Förmågan att uppträda i sammansatta förband i komplexa systemmiljöer har ökat under de senaste åren. Med detta följer en ökad aktivitet och övningsmönster. Detta är i sig inget onormalt eller anmärkningsvärt. De ryska övningarna följer detta mönster och visar på den tydliga viljan och ambitionen att vara en maktfaktor i det som uppfattas som ryska intresseområden.

Hot är en kombination av förmåga, intention och politisk vilja. Därför

ser vi inte under överskådlig tid ett direkt militärt hot mot Sverige. Däremot måste vi noga följa den politiska och socioekonomiska utvecklingen i Ryssland framöver.

Utifrån den utveckling som pågår i närområdet kan jag som ÖB inte rekommendera en mindre förbandsvolym.

NATIONELLT – INTERNATIONELLT

Den ökande aktiviteten i vårt närområde innebär att det nationella perspektivet och närområdet blir dimensionerande för Försvarsmaktens verksamhet. Vårt ständiga bidrag till en hög tröskeleffekt är helt central för Sveriges säkerhetspolitik. Vi måste också kontinuerligt ha en balans mellan nationell försvarsförmåga och förmågan att internationellt hävda svenska intressen genom bl a deltagande i internationella insatser.

Att utifrån dessa ingångsvärden planera utformningen av fram-

tidens försvarsmakt är en grannlagad uppgift. Resultatet av Försvarsmaktens överväganden utvecklas i den Perspektivstudie (PerP) som vi på regeringens uppdrag skrivit och lämnat in under hösten.

PERSPEKTIVSTUDIEN

Resonemangen och slutsatserna i studien följer den röda tråd som Försvarsmakten följt i tidigare inlämnade underlag till regeringen. Kombinationen av oförändrade anslagsramar baserat på budgetpropositionen 14 och bedömd kostnadsutveckling avseende främst materiel men även övning, utbildning och personal leder ofrånkomligen till att den långsiktiga utvecklingen av Försvarsmakten står inför flera vägval.

I vägvalen med en oförändrad ekonomi förordar vi att högkvalitativa och högteknologiska förmågor prioriteras före en större förbandsvolym utrustad med materiel som inte klarar av att möta en framtida motståndare, samt att vi får en balans mellan uppgifter och resurser. Vissa har tolkat det som om att Försvarsmakten anser att en reduktion av vår insatsorganisation är möjlig. Så är inte fallet! Utifrån den utveckling som pågår i

ÖB förordar en utveckling av Försvarsmakten där kvalitet sätts i centrum. Foto: Anna Norén, Försvarsmakten.

närområdet kan jag som ÖB inte rekommendera en mindre förbandsvolym. Jag vill fortsätta utveckla IO 14! Men om det inte tillförs högre anslag leder detta till ett vägval mellan degraderad förmåga eller bibehållen kvalitet men då med mindre volym än IO 14.

SAMARBETEN

Vägvalet innebär även fördjupade militära samarbeten för att efter politiska beslut kunna verka tillsammans med andra. Jag vill betona att Försvarsmakten inte tar ställning till ömsesidiga försvarsförpliktelser.

Ett närmare samarbete kräver också fördjupad samordning, transparens och utbyte av relevant information. Knäckfrågan är hur vi nationellt optimerar balansen mellan våra flygvapen, mariner och arméer, givet att vi har ett behov av att samarbeta och samverka inom flera olika områden – såväl mellan nationer som mellan organisationer. Samverkan måste då också

omfatta hur vi ska agera i gemensamma operationer och inte enbart inom ramen för utbildning och materielsamarbeten.

Vidare bedöms framtida konflikter uppstå allt mer plötsligt och i mer komplexa och svårkontrollerade operationsmiljöer. Gränserna mellan de traditionella operationsmiljöerna mark, sjö och luft bedöms bli mer sammanlänkade med förmågor inom cyber- och rymdområdena.

HELHETSSYN VIKTIG

Därför är en avvägning som strävar efter att tillgodose helheten i Försvarsmaktens samlade operativa förmåga en grundbult för mig som ÖB. Med en begränsad ekonomi och med ett omfattande materielomsättningsbehov, är detta en svår avvägning.

Den utveckling Försvarsmakten rekommenderar ställer krav på hög kvalitet och teknologinivå på vår materiel. Vi måste hitta en balans mellan materieförsörjningsstrate-

gin och hur vi skapar förutsättningar för materiell förnyelse.

Det är således flera komplicerade beslut och avvägningar kring framtidens försvar som måste göras inför försvarsbeslutet 2015.

SVÅRA AVVÄGNINGAR

Vägvalet för Sveriges framtida försvar blir beroende av både ambitionsnivå och vilka ekonomiska ramar våra folkvalda väljer. Det handlar om en balans mellan uppgift och resurser, men också om vilken typ av förmågor vi ska ha framöver och om samarbete med andra. Till dessa överväganden ska också fogas hur utvecklingen i vårt närområde påverkar oss.

Detta är frågor som inte får trängas undan i debatten om Sveriges försvars- och säkerhetspolitik!

Sverker Göransson är general och överbefälhavare.

Manøverkrigføring for det 21. århundre

Informationsteknologins utveckling skapar förutsättningar för helt andra lösningar för att organisera och använda markstridskrafterna i framtiden. Det kan innebära att nuvarande syn på de mekaniserade förbandens centrala roll i markstriden kan komma att förändras på ett genomgripande sätt.

Sverre Diesen

Fremskrittene på informasjons- og kommunikasjonsteknologiens område har allerede ført til omfattende endringer i militær organisasjon og operativ doktrine. Data-maskiner bidrar på en rekke områder til forbedret situasjonsoversikt og kommunikasjon, sambandsmidlenes kapasitet er forbedret for å kunne bære helt andre informasjonsmengder, sensorer og styrings-systemer for våpen er radikalt forbedret, for bare å nevne noe. Spørsmålet er likevel om vi til nå bare har brukt informasjonsteknologiens muligheter til å forbedre vår eksisterende måte å organisere, utruste og anvende militære styrker på, uten å se dens potensiale for å skape et fullstendig paradigmeskifte.

Det rådende militære operasjonskonsept i de fleste vestlige land er manøverkrigskonseptet, som er en i første rekke amerikansk videreutvikling av den tyske blitzkrieg fra Annen verdenskrig. Essensen av dette konseptet er oppsummert i tre punkter at

- målet er å beseire motstanderens vilje og tro på egen operasjon ved å frata ham initiativet og evnen til å påvirke situasjonen
- metoden for å få det til er en raskere beslutnings-sløyfe og et høyere operativt tempo enn motstanderen, muliggjort av bedre organisering og høyere mobilitet
- middelet er det fullmekaniserte landstridsforband av alle troppearter, støttet av egne fly.

Gyldigheten av de to første er åpenbart tidløs, og uavhengig av både teknologisk nivå og andre forutsetninger, i det minste så lenge vi snakker om høyintensiv, konvensjonell krig. Spørsmålet vi bør stille oss er imidlertid om ikke teknologiutviklingen nå innebærer at det fullmekaniserte all arms hærforband er i ferd med å bli avløst av noe annet – nettopp fordi informasjonsteknologien setter oss i stand til å realisere de to første punktene på en raskere og bedre måte.

Sterkt forbedrede sensorer setter oss i stand til å danne oss et vesentlig bedre situasjonsbilde enn før, tilsvarende bedre kommunikasjonsmidler tillater distribusjon av dette situasjonsbildet til både beslutningstagere og andre noder i nettverket i sann tid, og presisjonsstyring av avstandsleverte våpen gjør det mulig å engasjere også punktmål med indirekte ild. Bensinmotoren, og med den mekanisering og motorisering, skapte en fysisk mobilitet av en helt annen størrelsesorden enn tidligere, og revolusjonerte med det krigføringen. Mikropros-soren skaper tilsvarende det vi kan kalle en lokaliserings-, beslutnings- og engasjementsmobilitet som i realiteten ikke står tilbake for den fysiske i forhold til sin evne til å øke det operative tempo.

Et kjennetegn ved slike teknologidrevne paradigmeskifter er likevel at riktig utnyttelse krever at den militære organisasjon bygges opp med de enheter som er bærere av den nye teknologien som kjerne. Det tok ikke lang tid fra bensinmotoren ble oppfunnet

Det beridna kavalleriet har skrittat in i krigshistorien. Är stridsvagnen också på väg dit? Foto: Försvarsmakten.

til den første stridsvognen dukket opp. Men den ble innledningsvis bare brukt til å forbedre det eksisterende operasjonskonsept, nemlig som et mobilt blokkhus som kunne kjøre i gangfart foran infanteriet og støtte ved inntrengning i det fiendtlige skyttergravssystem. Det var først da tyskerne forsto at løsningen lå i det omvendte prinsipp – å gi de øvrige troppearter stridsvognens mobilitet og beskyttelse – at det mekaniserte konseptet slik vi kjenner det lot seg realisere.

Basert på samme logikk er det derfor rimelig å anta at morgendagens markstridsforband ikke bør bygges opp med stridsvognen som kjerne i en familie av andre pansrede kjøretøyer. De avdelingene som først og fremst utnytter den nye formen for mobilitet er ISTAR- (Intelligence, Surveillance, Target Acquisition and Reconnaissance) enhetene, de som ser og engasjerer fiendtlige mål i form av troppekonsentrasjoner, stridskjøretøyer, kommandoplasser, luftvernssystemer etc.

Vi snakker altså om små ISTAR-patruljer med lette kjøretøyer eller andre plattformer, men med adekvat utrustning for å finne og designere mål, lokaliserer målene og overfører måldata til både beslutningstagere og våpenbærere. Beslutningstagerne kan på bakgrunn av en samlet oversikt basert på alle ISTAR-noder allokere de til enhver tid best egnede våpenbærere til å bekjempe de til enhver tid høyest prioriterte mål, på tvers av både forsvarsgrener og troppearter. I første rekke betyr det multirolle kampfly såvel som land- og sjøbaserte plattformer med avstandsleverte presisjonsvåpen.

Den konseptuelle kjerne kan med andre ord oppsummeres som distribuerte sensorer – sentraliserte effektorer. En av de store tidsgevinstene ligger dermed i at bekjempelse av motstanderens viktigste våpensystemer ikke lenger krever at vi fysisk må flytte direktskytende våpen på tunge, pansrede plattformer inn på skuddhold av disse målene. Vi kan i stedet

manøvrere med kun lette, distribuerte avdelinger som i stedet flytter avstandslevert presisjonsild over store avstander på brøkdelen av den tiden det tar å flytte en mekanisert avdeling langs bakken. ISTAR-avdelingenes beskyttelse ligger ikke i pansring – en pansring som uansett kan gjennombrytes av en rekke moderne våpen – men i deres spredning, bevegelighet og lave signatur. For egenbeskyttelse vil de utover personlige våpen først og fremst trenge bærbare luftversystemer med tanke på fly- og helikoptertrusselen.

Ikke minst vil dette konseptet kunne bety store fordeler for små stater med store landterritorier og interesseområder, i en tid der antall forband stadig reduseres av økonomiske årsaker. Det vil etter hvert være helt umulig å dekke hele sitt territorium med tradisjonelle landstyrker som skal kunne hindre eller svare på en krenkelse innenfor rimelige tidsmarginer. For de nordiske land vil det etter hvert innebære forflytninger på hundrevis av kilometer med bare timers eller høyst et par døgns varslings tid, noe som i realiteten er helt urealistisk. Den effekten som utløser et virkelig paradigmeskifte er med andre ord at teknologien erstatter behovet for å flytte tunge avdelinger over store avstander med muligheten for hurtig å forlegge presisjonsild over de samme avstander på brøkdelen av tiden. Denne ilden styres av hver for seg lette og relativt sett billige enheter som kan deployeres til mange utsatte områder i et langt større antall. Den økonomiske gevinsten ligger med andre ord i at et begrenset antall tunge våpensystemer vil kunne dekke et stort område, fordi målinformasjonen fremskaffes av lette, distribuerte enheter.

Mange vil her rynke på nesen og spørre seg om ikke stormaktene for lengst ville ha utviklet et slikt konsept hvis det hadde noe for seg, gitt deres langt større muligheter og ressurser for denne type utviklingsarbeid. Det er likevel ikke sikkert, av flere årsaker. For det første har de toneangivende stormakter de siste 15-20 år brukt det meste av sine ressurser på dette området til å utvikle tidsmessige konsepter for en helt annen type krig, nemlig opprørsbekjempelse eller counter-insurgency, som har vært det mest aktuelle. Det gjenstår å se hva de vil komme frem til når en større del av tid og tankekraft igjen skal investeres i konvensjonell, high end krigføring. Dernest kommer at det som historien viser ikke er noen selvfølge at slike ideer alltid slår igjennom hos stormaktene først, gitt at det der også er tilsvarende store og innflytelsesrike fagmiljøer som ikke ser seg tjent med at deres egen forsvarsgren eller troppeart mister betydning.

Et slikt ISTAR-basert konsept krever teknologi som delvis finnes og er i operativ bruk, og delvis fortsatt er under utprøving. Det viktige er imidlertid at vi – som tyskerne for åtti år siden – ser og forstår at utnyttelse av informasjonsteknologiens potensial først og fremst er et spørsmål om organisatoriske og konseptuelle forhold. Det bør føre til at vi i årene fremover, gjerne som en del av det nordiske samarbeidet, gjennomfører først teoretiske studier, deretter kartspill og simuleringer, deretter praktiske forsøk og til slutt fullskala troppeprøver for å etterprøve disse foreløpige tankene.

Sverre Diesen är general och var Norges försvarschef under åren 2005-2009.

Filippinerna behöver din hjälp.

Sms:a **AKUT FILIPPINERNA** till **72 900** och skänk 50 kr så är du med och räddar liv i Filippinerna!

 Röda Korset

En vision om framtidens soldat. Foto: Luca Oleastri.

Tekniken utmanar

Inom drygt fyra decennier finns de tekniska förutsättningarna för att utkämpa krig med intelligenta robotar. Den civila utvecklingen inom bl a dator teknik och systemautonomitet skapar många militära användningsområden.

Fredrik Bruhn

I en allt snabbare takt intar robotar, exoskelett och autonoma farkoster den militära arenan på samma sätt som systemet med exponentiell tillväxtkraft når den det civila samhället. I Japan är det redan vanligt med robotar inom äldre vården. Forskningen inom artificiell intelligens och framförallt modelleringen av datoriserat "mänskligt" seende har tagit exponentiell tillväxt de senaste åren.

I Sverige är Mälardalens högskola framstående på bioinspirerat "robotseende", datormodellering av den pri-

mära visuella synbarken hos människan som genom stereoseende kameror kan förse robotsystem med samma typ av information som människorna. Framsteg görs snabbt på konstgjord intelligens utifrån avancerade sensorförmågor som robotseende och kommer förse framtidens obemannade farkoster med avancerade beslutsunderlag.

G ränserna mellan spelindustrin och robottillverkare suddas ut i takt med att elektroniken miniaturiseras och genom att nya fysikaliska

processer som uppstår i nanometerområdet, börjat bli tillgängliga för försvars- och rymdtillämpningar. Processorerna som återfinns i de kommande spelkonsolerna Xbox One från Microsoft och Playstation 4 från Sony har båda superdatorprestanda och klarar sig väl i tester för militära system. Det gigantiska IT-teknikföretaget Google storsatsar med summor som motsvarar flera svenska försvarsbudgetar på robotik och har enbart under 2013 gjort åtta stora robotföretagsförvärv och har annonserat ytterligare förvärv. Google förväntas lansera sin autonoma personbil innan 2025 som automatiskt kan köra passagerarna på ett säkert sätt till sin destination. Tester pågår redan i Mountain View, Kalifornien.

Tekniktankesmedjan Bruhn-space har åt Försvarsmakten och Försvarets materielverk studerat tillämpningarna av ny miniatyriserad elektronik i småsatellit-tillämpningar bortom 2040. Studien visar att det virtuellt sammankopplade försvaret kommer kunna realiserar mellan 2025 och 2040 och skapa möjligheter för en hög nivå av artificiell intelligens även i beslutstöden där enorma datamängder autonomt processas och sammanfogas med olika typer av information. Kluster av satelliter som befinner sig över samma område kan bilda ett virtuellt nätverk och autonomt utbyta information från varandras sensorer och redan i omloppsbana runt jorden genomföra beräkningar med självlärande neurala nätverk för att tillsammans bilda ett superkluster för informationsanalys. På liknande sätt kan satelliter, obemannade flygande farkoster, fartyg, soldater, undervattensfarkoster bilda temporära virtuella nätverk och samverka för den optimala lösningen av en uppgift ställd till nätverket.

De stora framstegen som görs inom kvantdator-tekniken kommer samtidigt som intaget av hög grad av autonomitet att ställa stora krav på nya krypterings- och säkerhetslösningar. Algoritmer som idag tar lång tid att knäcka kan polynomiserar i en kvantdator och i princip lösas i realtid, detta gäller alla

typer av vanligt förekommande kryptering idag, så som AES 256 m fl.

Vi står redan inför ett paradigmskifte. Låt oss ta amerikanska rymdflygstyrelsen Nasa som exempel. Robonaut, en robot som utför samma uppgifter som astronauter utprovas just nu på den internationella rymdstationen, ISS. Förutom Robonaut testar Nasa även metoder för att använda den heta trenden med 3D-skrivare i rymden. Ett litet företag i Silicon Valley, Made In Space, har levererat den första 3D-skrivaren för tyngdlöshet som Nasa sänt upp till internationella rymdstationen. I skrivande stund pågår just 3D-skrivning av diverse olika komponenter i rymden. Nasas mål är att kunna forsla upp eller hämta råmaterial i rymden och sedan låta artificiell intelligens i kombination med

3D-skrivare generera de reservdelar som behövs för underhåll samt nyproduktion av farkoster och boende. Det finns oändligt många militära tillämpningsområden för den nya tekniken som i huvudsak utvecklas utanför militärkomplexet. Det är av mycket stor vikt att den militära forskningen ges möjlighet att utforska artificiell intelligens i nära samverkan med civila aktörer.

En bedömning är att vi kommer stå inför riskerna av för intelligenta robotkrig i stil med Transformers redan 2060 då det artificiella vetandet kommer ha mycket högre förmåga än människan som individ. Det är en mycket spännande framtid men även en i allra högsta grad förändrande sådan där människans tid som den mest intelligenta evolutionsprodukten rasas ner från tronen av algoritmer och datorer som av sig själva kan skapa nya robotar som är ännu mer avancerade än dem som människan skapade från början. Det kommer att leda till ett stort behov av försiktighet och tydliga regelverk.

Fredrik Bruhn är vd för Bruhn-space AB och adjungerad professor i robotik och avionik vid Mälardalens högskola.

” **Det gigantiska IT-företaget Google storsatsar med summor som motsvarar flera svenska försvarsbudgetar på robotik.**

Hybrida krig

Möjligheterna att kombinera olika former för krigföring har under det senaste decenniet fått ökad uppmärksamhet. Militära och icke militära metoder kan nyttjas i samverkan med syfte att förstärka den totala effekten. Begreppet har dock en långt ifrån entydig innebörd.

Jan Ångström

I vardagssammanhang kan "hybrid" betyda en bil som dels har en vanlig förbränningsmotor för bensen, dels går på el. Det kan också betyda en golfklubb som är designad för att kombinera träklubbans längd och förlåtande karaktär i svåra situationer med järnklubbans bollflykt. Gemensamt för detta är att "hybrid" innebär att kombinera olika tings egenskaper i ett försök att undvika nackdelarna och bara få fördelarna. På ett liknande sätt har bl a Frank Hoffman i en serie av uppmärksammade artiklar argumenterat för att USA kommer att få det extra svårt i framtida krig mot motståndare som bedriver s k hybrid krigföring. Med begreppet avsåg Hoffman krigföring som kombinerade terrorism, gerillakrigföring och konventionell krigföring. Mot ett sådant "bredspektrumsanfall" skulle, enligt Hoffman, USA:s traditionellt uppbyggda, beväpnade och organiserade väpnade styrkor få det svårt. Snart så figurerade hybrida krig, hybrida aktörer, hybrida hot och hybrida samhällen i västvärldens, inklusive Sveriges, doktriner och militära debatt. Framtiden syntes farlig och oförutsägbär. Frågan är dock om detta är en rimlig beskrivning. Kan vi förvänta oss en framtid kännetecknad av hybrid krigföring och är en sådan framtid något att frukta?

Svårigheterna med att bedöma framtiden är väl dokumenterade. Händelser som det plötsliga slutet på det kalla kriget eller terrorattackerna den 11 sep-

tember 2001 kan vi inte förutsäga och de har definitivt fått världspolitiken att slå in på en bana och en serie av efterföljande händelser som förmodligen inte skulle ha inträffat utan dessa dramatiska händelser. Hans Morgenthau, en av de mest kända efterkrigsforskarna om internationell politik, menade t o m att när det gällde bedömningar om framtiden så skildes charlatanens och forskarens vägar. Forskaren skulle underkasta sig hårda krav på systematik och saklighet samt hålla sig borta från framtidspekulationer.

Även om Morgenthaus position är förståelig så finns också skäl till att samhällsvetenskaperna åtminstone kan göra bättre förutsägelser än charlataner. De gängse vetenskapliga kraven på systematik och tydlighet i vilka antaganden som görs, den ständigt pågående kritiska debatten samt de samhällsvetenskapliga idealen att identifiera så allmängiltiga teorier som möjligt kan också sägas underlätta för hur vi ska förhålla oss till framtiden. Det är t ex dessa krav som medfört att vi kan synliggöra teoriernas räckvidd. Denna räckvidd, dvs antalet observationer som kan förklaras givet ett antal olika förutsättningar, är naturligtvis ett viktigt inslag när det gäller att formulera förutsägelser.

Frågan är dock om debatten om hybrida hot och hybrid krigföring kan sägas leva upp till dessa krav. Med tanke på den uppmärksamhet och betydelse som de påstådda hybrida hoten fått är det rimligt att reflektera över de påståenden som görs av

Ovanliga stridsmiljöer och metoder måste bemästras av svenska soldater. Foto: Henrik Klingberg, Försvarsmakten.

förespråkarna av hybrida hot och krigföring. En sådan reflektion gör att man ofrånkomligen drar slutsatsen att s k hybrid krigföring måste preciseras begreppsligt och, framförallt, empiriskt undersökas innan det överhuvudtaget kan ligga till grund för policy eller analys. I dagsläget är begreppet alltför otydligt för att tas på allvar. Det är kanske t o m så att begreppets otydlighet har varit en bidragande orsak till att det är så omtalat.

Det första antagandet som görs i debatten är att hybrid krigföring kommer att bli vanligare i framtiden. Detta är naturligtvis delvis en definitionsfråga, men eftersom det anförs att konventionell krigföring, gerillakrigföring, terrorism, cyberattacker, massförstörelsevapen och t o m pandemier är empiriska uttryck för hybrid krigföring så kan man å ena sidan säkert säga att hybrid krigföring kommer att bli vanligare (eftersom man har inkluderat allt), men å andra sidan betyder det naturligtvis inget alls. Om begreppet innehåller allt, men utan den stringens som finns kring andra begrepp som krig och strategi, så blir det naturligtvis nonsens. Istället kanske man ska tänka sig att begreppet har ett annat värde än att skapa klarhet och skärpa. I en pågående försvarsdebatt kan man mycket väl tänka sig att det för att bygga koalitioner kan löna sig att använda ett begrepp som alla kan enas kring, utan att man preciserar det (för då synliggörs meningskiljaktigheter). Eftersom det just nu förstås som en kombination av allt går det däremot inte att uttala sig

om hybrid krigföring kommer att bli vanligare eller inte förrän begreppet preciseras och fylls med empiriskt innehåll.

Det andra antagandet som görs är att hybrida hot, från hybrida aktörer och hybrid krigföring är särdeles farliga för västvärlden och dess politiska och militära ordning och system. Hittills finns inget egentligt empiriskt belegg för detta. Det är kanske snarare tvärtom. Om vi föreställer oss en icke-statlig aktör som fram tills nu har bedrivit sin verksamhet med hjälp av terrorism och gerillakrigföring så är det framförallt dessa former av krig som västvärldens militära organisationer har svårt att möta. För att bli "hybrid" så skulle ju en icke-statlig aktör behöva bli mer konventionell. Om talibanerna skulle försöka sig på storskaliga pansaranfall av armékårs storlek så skulle USA:s teknologiska överläge fullkomligt förintada dem, precis som hände den irakiska armén i inledningen av Irakkriget 2003. Det finns inget som tyder på att talibanerna eller någon annan icke-statlig aktör skulle ha kunskap eller de ekonomiska resurserna som krävs för att kunna tävla med USA i storskalig konventionell krigföring. Om något skulle alltså en hybridisering av dagens upprorsrörelser vara att välkomna. De blir helt enkelt mindre farliga. De skulle också bli mindre farliga eftersom det med en ökad hybridisering också skulle uppenbara sig sårbarheter hos motståndaren som inte finns där om man är ett småskaligt undflyende terroristnätverk.

TEMA: Det framtida kriget

Om man istället föreställer sig en stat som börjar bedriva hybrid krigsföring så kanske man kan tänka sig att det blir "farligare". För att bli "hybrid" så skulle ju en stat behöva börja med terrorism och gerillakrigsföring parallellt med sin konventionella krigsföring. Men i så fall måste man också ställa detta i proportion till vad som kan uppnås med terrorism och gerillakrigsföring. Inte heller med detta scenario kan man säga att något blir farligare eftersom gerillakrigsföring och terrorism framförallt är hot mot västvärldens intressen i andra delar av världen. Det är knappast så att västvärlden och dess politiska system skulle upphöra om talibaner eller andra skulle försöka invadera väst.

Det finns således vissa utmaningar att hantera för litteraturen om hybrid krigsföring innan vi kan vara sig basera policy på föreställningen om

hybrida hot eller på någon saklig grund säga att hybrid krigsföring kommer att bli vanligt i framtiden. Det är kanske snarare så att begreppets otydlighet gör att det kan användas av flera grupper för att värna sina intressen, vare sig det gäller fler stridsvagnar, missilförsvar, skydd mot pandemier och cyberattacker eller något annat. Om begreppet skulle preciseras skulle förutsättningarna för empiriska studier finnas, men då skulle också begreppets attraktionskraft minska i den försvarspolitiska debatten.

Jan Ångström är professor i krigsvetenskap vid Försvarshögskolan.

Idag är vi ett högteknologiskt försvarsföretag, med verksamhet på flera orter och kunder över hela världen. 2013 är ett märkesår för oss, på flera sätt.

Kockums är verksamheten i Malmö, där vi konstruerar ubåtar och bygger Stirlingmaskiner så ubåtarna kan verka under vattnet, vecka in och vecka ut - utan att behöva gå upp till ytan. Kockums har i Malmö byggt ubåtar sedan 1913, alltså i ett sekel jämnt. Många andra verksamheter har funnit på vägen, bland annat var varvet i Malmö några år på 60-talet världens största.

Kockums är verksamheten i Karlskrona, arvtogare till Karlskrona örlogsvarv. Där har örlogsfartyg i trä, stål och komposit konstruerats och tillverkats sedan 1600-talet. Det grundades, i mars månad, för exakt ett tredjedels millennium sedan - 333 år och fyra månader.

Kockums är också verksamhet i Muskö. Vi hyr stora delar av den underjordiska basen där, och har tagit över försvarets underhållsverksamhet som utförs i berget. Den är en direkt arvtogare till Stockholms örlogsvarv, med verksamhet som startade någon gång på 1500-talet.

Vår verksamhet idag handlar om att utveckla, bygga och underhålla örlogsfartyg och ubåtar. Tillsammans utgör verksamhetsorterna, och de människor som arbetar och arbetat där, historien bakom dagens Kockums.

KOCKUMS

ThyssenKrupp Marine Systems

ThyssenKrupp

Formerna för krig ändras

Sätten att föra krig utvecklas ständigt och begränsas ytterst av mänsklig kreativitet och uppfinningsförmåga. Således är människan central samtidigt som teknologin öppnar upp för nya möjligheter.

Johan Wiktorin

Inför varje större förändring av ett lands krigsmakt kommer synen på det framtida kriget att påverka beslut kring dess utformning. Den förmågan har varit högst skiftande. Talesättet, Generalerna vill utkämpa det senaste kriget, saknar inte verklighetsförankring. I minst 50 procent av fallen har det visat sig vara riktigt när kriget blivit ett faktum. Ofta är det den progressive som kunnat dra nytta av teknologiska och sociala förändringar genom att omsätta detta till en doktrin med en välövd krigsmakt som vunnit kraftmätningarna.

Vad betyder alla förändringar vi kan se, och hur kan vi anpassa dagens krigsmakt till att kunna utkämpa en framtida, väpnad konflikt på bästa möjliga sätt?

När vi ska analysera framtida, väpnade konflikters karaktär är det viktigt att komma ihåg att dessa redan ligger latenta. Det rör sig om det som utspelar sig inom främst informationsområdet. Framför allt statliga underrättelse- och säkerhetstjänster är aktiva för att bygga upp kunskap om omgivningen och skydda egen värdefull kunskap.

Till detta kommer även de psykologiska operationer som riktas mot olika aktörer i syfte att ändra attityder

och i förlängningen påverka de andras beteenden. Betydelsen av dessa aktiviteter ökar över tiden, särskilt avseende den utveckling mot fler begränsade krig och konflikter som vi ser.

Då en del tidigare militära funktioner nu ombesörjs av civila aktörer (logistik, informationsinfrastrukturer) och möjliga motståndare uppträder bland civila, så ökar kraven också på urskiljning och effekt av insatta medel.

När det gäller utvecklingen av själva krigsföringsförmågan drivs den i mycket av vad som händer i den teknologiska sfären. Antingen i form av avancerade förmågor eller att enklare teknologier blir allt mer tillgängliga.

Verksamheten i rymden tilltar i betydelse. Att använda sig av resurser i rymden kan ge betydliga fördelar. Stora områden och många verksamheter övervakas. Bilder på militära förband och fortifikationer kan fås med mycket hög detaljskärpa.

Med GPS kan hög precision uppnås hos farkoster och vapensystem. Men teknologin ger också möjligheter till att motverka dessa landvinningar. Med relativt enkla medel går det lokalt att störa ut GPS. Med mer avan-

cerade system som laservapen kan andras satelliter störas eller förstöras. En militarisering av rymden kan dessutom riskera en kapprustning mellan stormakterna.

Den tydligaste förändringen sker på cyberområdet. Även om det ibland hävdas att attacker kan slås ut på tusendelar av en sekund över hela jordklotet, så ligger ofta mycket underrättelsearbete bakom för att komma åt rätt mål. Processen tar alltså längre tid, men upptäcktsrisken är liten före angrepp och en hel del kan samordnas i tid för att uppnå kaskadeffekter i exempelvis en motståndares lednings-system.

Detta ställer höga krav på informationssäkerheten hos alla, och mycket talar för att krigföring på cyberområdet gynnas av ett offensivt uppträdande. Att rekrytera personal som befinner sig på högsta kvalitetsnivå blir avgörande för att ligga före potentiella motståndare. De människor som är allra skickligast är ofta svåra att inordna i militära förband, och en del av dessa kan istället återfinnas i andra konstellationer och använda sina kunskaper mot statliga aktörer.

Luftkrigföringen verkar gå mot en ökad användning av robotar i olika tappning. Intill dess laservapen operationaliseras används alltmer avancerade luftvärnsrobotar för att uthålligt möta en motståndares stridsflyg.

Den offensive har i luftkrigföringen ett övertag genom att kunna välja tid, plats och sätt för striden. Med ett gott underrättelseunderlag från signalspaningsplattformar, bildunderrättelser från rymden och flygande radarspaningsfarkoster kan en aktör med en kombination av ballistiska robotar, kryssningsrobotar och signalsökande robotar från luften förstöra sin motståndares luftförsvar efter hand.

Resurser för telekrigföring förstärker möjligheterna till detta liksom effekterna vid angrepp. Att vara i framkant inom det elektromagnetiska spektrumet kan vara avgörande vid en konflikt mellan högteknologiska aktörer. Har man som Sverige en strategiskt defensiv kultur ökar betydelsen av att undgå upptäckt och bekämpning i ett inledningsskede.

Inom den maritima arenan kommer antagligen det bli svårare för ytstridsfartyg att uppträda. Möjligheterna att lokalisera en motståndares örlogsfartyg förbättras av utvecklingen inom främst rymdområdet. Ökad signaturanpassning och ett annat taktiskt uppträdande kan bli följden av detta.

Å andra sidan erbjuder kvalificerade ytstridsfartyg stora fördelar för den som är överlägsen. Vid kris-hantering kan fartygsenheter hålla sig på internationellt vatten och understödja landoperationer med tung eld och flygande farkoster, även fjärrstyrda.

Ett intressant område är undervattensstriden. Såväl framdrivningsutvecklingen, navigation som de öppnade möjligheterna till kommunikation innebär att den skicklige kan nå övertag och exempelvis bestrida en motståndares kontroll till sjöss. Autonoma undervattens-

farkoster som uppträder som en blandning mellan mindre ubåtar och torpeder kan täcka stora ytor dolt.

Krigföringen på marken är svårare att förutse. Den ena utvecklingslinjen går mot små, snabba enheter som används för att identifiera, mäta in och leda eld mot önskade mål. Dessa fungerar som en blandning mellan special- och luftburna infanteri-

förband. Elden kan levereras från flyg, med kryssningsrobotar eller från långskjutande artilleri.

Den andra utvecklingslinjen är den mer traditionella med en blandning av mekaniserade och motoriserade förband. Dessa kan uppta strid mot en motståndares motsvarigheter, främst dennes luftlandsättnings- och marininfanteriförband. Framför allt motoriserade förband kan med en högre personalstyrka uppträda i bebyggelse eller i övervakningsinsatser internationellt.

Det är inte bara eldledningsmöjligheterna som förbättras. Sannolikt blir det ganska stora genombrott inom materialtekniken som förbättrar skyddsnivån genom ökat fysiskt skydd per viktenhet och signaturdämpning som gör att den egna personalen eller farkosten blir svår att upptäcka och identifiera.

Icke-statliga aktörer kan också stödja sig på framstegen. Det är fullt möjligt att bygga ganska bra fjärrstyrda farkoster i luften som förses med sensorer och möjligen sprängmedel. Redan idag har grov organiserad brottslighet och terrorister en förmåga att kommunicera nästan helt dolt via applikationer i telefoner.

För att alla dessa system ska hänga ihop med sina ökade skottvidder, ökade precision och förbättrade sensorer krävs avancerade och robusta ledningsstödsystem som kan kommunicera mellan sensorer, vapenplattformar och chefer i eller nästan i realtid. Även om de inblandade rör sig genom luftrummet, under ytan eller på marken samtidigt.

” Luftkrigföringen verkar gå mot en ökad användning av robotar i olika tappning.

Obemannade luftfarkoster kan lösa både underrättelse- och stridsuppgifter. Foto: Paul Dean, US Air Force Photo.

Det innebär att de ekonomiskt starka staterna kommer att kunna gå ovannämnda vägen, det som i Ryssland kallas för Kontaktlös krigföring, medan de som inte har råd kommer att få slåss likt talibanerna i Afghanistan. Syntesen mellan dessa typer av krigföring är begreppet Hybridkrigföring som Försvarsmakten identifierat i sin Perspektivstudie 2013. Den farligaste utvecklingen för Sveriges del är en motståndare som blandar den kontaktlösa krigföringen och hybridkrigföring mot mjuka mål, läs civilsamhället.

Inför de förestående besluten får vi förlita oss på att statsmakterna förmår att dra konsekvenserna av slutsatserna i ett militärgeografiskt och strategiskt sammanhang. Sverige behöver ett militärt instrument som kan uppträda med andra, både i närområdet i högintensiva

konflikter som i Europas intresseområden i form av lågintensiva konflikter, där västs överlägsenhet utmanas med okonventionella metoder.

Väpnade konflikter och krig är till syvende och sist en viljeakt. För att uppnå våra politiska mål är därför den viktigaste komponenten i alla konflikter välutbildade förband och militära ledare som stöds av landets befolkning och den politiska ledningen.

En trovärdig försvarsmakt som skyddar befolkningens liv och hälsa, och som både kan ge och ta emot militär hjälp. Det måste vara vår strategiska målbild för försvaret för att undvika det framtida kriget.

Johan Wiktorin är vd för underrättelseföretaget Brqthrough.

Morgondagens stridsfält

Stridskrafter med hög flexibilitet och effekt är framtiden för vår försvarsmakt. I en sådan organisation är en prioritering av kvalitet nödvändig i syfte att våra förband med framgång ska kunna ta upp strid mot en motståndare.

Johan Hansson

Konflikters karaktär och det militära stridsfältet är stadda i förändring. Såväl för-
mågutvecklingen generellt som pågå-
ende och nyligen genomförda krig upp-
visar ett ökat inslag av fjärrstrids-
medel som t ex kryssningsrobotar, raketer och ballist-
iska robotar. Men det finns även ett ökat inslag av
obemannade flygfarkoster med och utan offensiv för-
måga och av icke-konventionella förmågor som t ex
cyberattacker. Karaktären hos dessa militära förmågor
innebär att man kan angripa en motståndares terri-
torium utan att besätta det med trupp. Med mili-
tär cyberförmåga har möjligheten till anonymitet för
angriparen ökat. Därmed finns en risk att tröskeln för
bruket av nyare icke-konventionella militära makt-
medel sänks, utan risk för egen personal.

Ett framtida krig kommer därför med stor sannolikhet
att se annorlunda ut än i dag. Långräckviddig bekämp-
ning, tillsammans med cyberattacker och elektronisk
krigföring som leder till en överbelastning, kommer att
göra operationsmiljön konstant svårkontrollerad. Den
som angrips kommer därför att få det svårt att förhindra
motståndaren att påverka eller angripa ett visst område.
Överbelastning, smygteknik, elektronisk krigföring och
svårigheten att upptäcka och identifiera fientliga en-
heter leder till att operationsmiljön blir svårtolkad.
Dessutom kommer de olika fysiska och virtuella miljö-
erna att vävas samman, varvid de olika operationsmiljö-

erna blir sammanlänkade. Tillsammans med teknik-
utvecklingen gör sammanlänkningen att förutsätt-
ningarna för strid med nätverkskopplade system i sam-
verkan ökar. Det möjliggör ett högre operativt tempo
och en snabbare beslutscykel, vilket också medför ökad
komplexitet med större krav på beslutsfattande. Förut-
sättningarna att genomföra överraskande angrepp
kommer att förstärkas vilket därmed ökar komplexi-
teten för stridskrafterna på alla nivåer och i alla opera-
tionsmiljöer. Vidare kommer normer och lagar att sätta
begränsningar för militära maktmedel samtidigt som
flera tänkbara framtida aktörer kan antas vara mindre
bundna till dessa.

Den militärstrategiska situationen för Sverige
förändras bland annat som ett resultat av när-
områdets växande betydelse och den ökade
ryska militära förmågan. Emellertid bedöms det mili-
tära hotet mot Sverige under överskådlig tid vara fort-
satt mycket lågt. Men vi kan i högre utsträckning
komma att utsättas för ekonomiska och politiska på-
tryckningar. Ett inslag i dessa påtryckningar kan utgöra
hot om våld eller styrkedemonstrationer med marin-
och luftstridskrafter eller bruket av andra militära makt-
medel.

Ett framtida väpnat angrepp som involverar Sverige
torde syfta till att besegra vårt försvar på avstånd
innan man utsätter sin egen personal för fara. Det görs
genom specifika målval och precisionsbekämpning med

fjärrstridsmedel, specialoperationer och cyberoperationer. Infrastruktur och noder, särskilt civila och militära högkvarter, logistiknav, flygbaser och hamnar bedöms bli särskilt utsatta för kinetisk och elektronisk bekämpning. Inte minst med tanke på dess sårbarhet och kopplingar till deras fysiska och elektromagnetiska signaturer. Det medför att markstridsförbanden förmodligen behöver framtida operativa koncept som bygger på en spridd gruppering och decentralisering när det gäller ledning och logistik – allt för att reducera risken för att utsättas för långgräckviddig bekämpning. Försvarsmaktens bedömning är att ett angrepp inte syftar till att erövra territoriet, utan att etablera kontroll över strategiskt viktiga områden för ett specifikt syfte. Möjliga syften kan vara att reglera av operationsområdet, förneka motståndarens handlingsfrihet eller som utgångsläge för fortsatta operationer. Till detta kan insatsstyrkor användas, som sedan skyddar framgrupperade bekämpningssystem i en framskjuten position.

Globaliseringen har medfört ökade flöden av varor, människor, information och idéer. Då vårt samhälle är starkt beroende av dessa flöden ökar incitamentet för hela västvärlden att skydda dessa, eftersom vårt välstånd beror på att dessa flöden fungerar.

Internationella insatsers framtida karaktär är i allt väsentligt expeditionära. Inledningsvis kan även luftstridskrafter och fjärrstridsmedel nyttjas i dessa operationer. Om det internationella samfundet sedan går in i operationsområdet med trupp, beror framgång ofta på förmågan att påverka och interagera med befolkning och viktiga lokala aktörer. Konfliktparterna söker att med små medel uppnå hög effekt på alla krigföringsnivåer. Parterna är adaptiva, lättrorliga och använder så kallad hybridkrigföring där vår teknologiska fördel kringgås.

Det finns behov av en långsiktig stridskraftsutveckling som leder mot förband med hög anpassning- och responsförmåga och som kan verka i olika miljöer i närområdet och internationellt. Dessa förband behöver ha en hög teknisk nivå vilket kräver soldater, sjömän och befäl med bred kompetens och som är adaptiva. Detta är en av hörnplarna i den militära professionen.

Johan Hansson är överstelöjtnant och verksam vid Inriktningsavdelningen i Ledningsstaben vid Högkvarteret.

Cyberoperationer i syfte att försvara egna nätverk och slå ut motståndarens blir centrala inslag i framtida krig.
Foto: Christopher Tam, US Air Force Photo.

Försvara Sverige i Sverige är viktigast

*Den nationella dimensionen kommer i första hand för socialdemokraterna. Det som nu krävs för att rätta upp försvarspolitiken är bland annat att få ordning på personalförsörjningen. En ny inriktning måste också ta hänsyn till Gotlands strategiska betydelse, skriver **Peter Hultqvist**.*

Den svenska försvarspolitikens främsta uppgift är försvaret av Sverige. Försvaret av Sverige börjar inte, som tidigare påståtts, i Afghanistan, utan på vårt eget territorium. Därför har vi socialdemokrater i försvarsberedningen arbetat för att klargöra att det är försvaret av Sverige, dess suveränitet och integritet som är försvarspolitikens viktigaste uppgift. Vi är därför nöjda med att försvarsberedningen i sin första rapport tagit detta perspektiv till sig.

NORDISKT SAMARBETE

Det innebär i praktiken att försvaret måste utformas så att det kan möta ett angrepp, fungera avskräckande och stabiliserande i vårt närområde. Detta är inte minst viktigt med tanke på det nordiska samarbetet. Ett fördjupat nordiskt samarbete kan bidra till en ökad säkerhet och stabilitet för samtliga nordiska länder. Sverige måste ta sin del av ansvaret. Några försvarspolitiska vakuum får inte uppstå.

Nu handlar det på det nordiska planet om att gå från projekt, ut-

bildning, övning och samarbete i internationella operationer till mer av skarpt ansvarstagande för vårt eget närområde. Försvarsberedningen har öppnat för exempelvis gemensam incidentberedskap och försvarsplanering. Det är markeringar som kan öppna för samverkan om förmågor, gemensam utveckling av materiel och en skarp samordning inom Norden. Även om processen till fördjupning inte är enkel så finns det för alla mycket att vinna på att ta sig an denna utmaning.

Riksdagens beslut om att uppgradera JAS 39 Gripen var nödvändigt.

GOTLAND

En fråga som från både svensk, nordisk och baltisk synpunkt är viktig att lösa är försvaret av Got-

land. I den händelse att en mer tillspetsad situation skulle uppstå i vårt närområde är Gotland av stor strategisk betydelse. Vad som i ett sådant läge händer på ön har påverkan på både de baltiska ländernas och Finlands situation. Det handlar således inte bara om Sverige i detta läge.

Men också för att bidra till långsiktig säkerhetspolitisk stabilitet i Östersjöområdet är det nödvändigt att förstärka den svenska militära närvaron på Gotland. En stridsgrupp med flera vapensystem bör utformas. Det kan handla om luftvärn, mekaniserade enheter, förstärkt hemvärn samt kopplingar till flyg och marin. Ett rotationssystem med kontinuerlig övningsverksamhet kan upprättas. Den ryska upprustningen, den ökade övningsverksamheten och de allt större kommersiella intressena kring gas- och oljetransporter i närområdet gör det nödvändigt att se över Gotlands roll från ett försvars- och säkerhetspolitiskt perspektiv.

Socialdemokraterna vill se en förstärkning av försvaret av Gotland. Foto: Försvarsmakten.

Sverige är ett land som präglas av en mycket lång kust. Det gör att såväl marin som flyg har en viktig betydelse för trovärdigheten i det svenska försvaret. På båda dessa områden har Sverige dessutom en gedigen kompetens som inte får gå förlorad. Det borde därför vara grundläggande i ett riksdagsbeslut att peka ut både stridsflyget och undervattenssystemen som nationella säkerhetsintressen. Därmed höjer vi dem över de upphandlingsregler som gäller inom EU och markerar att Sverige avser att satsa långsiktigt på dessa områden.

VIKTIGA KAPACITETER

Sverige måste fullfölja beställningarna av den nya ubåtsgenerationen A-26. Dessutom måste en särskild översyn ske när det gäller investeringsbehoven för marinens ytfartyg. Mot bakgrund av det minskande antalet enheter inom marinen så är Visbykorvetterna, med sin tekniskt avancerande förmåga att starkt försvåra upptäckt, strategiskt viktiga. De har utvecklats till

världsklass och bör utrustas med sensorer och vapensystem enligt ursprunglig plan.

Riksdagens beslut om att uppgradera JAS 39 Gripen var nödvändigt. Om så inte hade skett hade Sverige i framtiden inte haft ett relevant flygvapen alternativt tvingats att köpa utländskt tillverkade flygplan, troligtvis till avsevärt högre kostnader. Samtidigt kräver vår stora investering i det nya Gripensystemet en fortsättning med en satsning på lång/medelräckviddigt luftvärn för att skydda baser och stora befolkningskoncentrationer. Detta bör ges prioritet i den framtida materielplaneringen.

MARKFÖRSVARET

Vårt glesbefolkade men till ytan stora land kräver från försvars- och säkerhetspolitisk synpunkt militär närvaro i landets olika delar. Den del av försvarsmakten som finns närvarande med rikstäckning är hemvärnet/nationella skyddsstyrkan. I praktiken så utgör den

med sina cirka 22 000 personer territorialarmén. Varje åtgärd som stärker denna del av försvaret är viktig.

Den nya armé som byggs upp med yrkessoldater på hel- och deltid utformas i hög utsträckning för ett deltagande i internationella missioner. Detta sker samtidigt som vi nu ser att den nationella dimensionen i försvarets uppgift måste bli starkare och att den nationella försvarsplaneringen återupptagits. Dessutom ser det ut som om deltagande i missioner inom den närmaste tiden minskar radikalt för svensk del.

När det sedan gäller arméns övningsverksamhet måste den utvecklas. Övningar inom bataljonsram bör eftersträvas inom varje truppslag. Med viss regelbundenhet bör övningar inom brigadsystemets ram genomföras och prioriteras. Marin-, armé- och flygförband måste samverka. Organisationen måste byggas med denna inriktning.

Ett känt problem är soldatavhoppen som, enligt Försvarsmakten, ligger kring 20 procent. Till detta kommer rekryteringsproblemen när det gäller de deltidanställda. Försvarsmaktens prognos för när den nya insatsorganisationen kan vara verkställd ligger just nu på 2023, istället för 2019 som först beslutats. Självfallet är detta inte bra för Sveriges militära förmåga.

PROBLEMEN HOPAR SIG

Nu kommer visserligen, efter en uppgörelse över blockgränserna i försvarsutskottet, en särskild utredare att se över bl a rekrytering, folklig förankring, ekonomiska incitament, sociala villkor och civila meritvärden. Det är bra, men troligtvis inte tillräckligt. En snabbutredning om möjligheterna att införa mönstring för kvinnor och män som fyller 18 år i syfte bredda rekryteringsunderlaget, få möjlighet till totalförsvarsinformation och ge en realistisk bild av försvarets många yrkesval kan vara ett sätt att markera försvarets

nationella uppgift för svensk ungdom. Att på ett seriöst sätt studera effekterna av kombinationen av yrkes- och värnpliktsförsvaret som praktiseras i Norge och Danmark kan vara en annan klok tanke.

Några tvära kast inom personalförsörjningen är inte rimligt. Där emot måste det finnas en öppenhet som gör att systemet kan kompletteras när det blir uppenbart att det inte håller måttet. Alltför stora politiska låsningar till att systemet med exakthet måste se ut som det skisserades i det ursprungliga majoritetsbeslutet 2010 kan vara kontraproduktivt. Fortfarande vilar det en skugga över det nya personalförsörjningssystemet mot bakgrund av att den borgerliga regeringen drev igenom det nya systemet med endast tre rösters övervikt i riksdagen.

Dessutom finns det anledning att ställa följande frågor: Är försvaret av Sverige endast en uppgift och angelägenhet för en liten grupp yrkesutövare på hel- eller deltid? På vilket sätt ska enskilda med-

borgare utifrån sin förmåga kunna göra en insats vid eventuella framtida kriser eller konflikter? Räcker det med de möjligheter frivilligorganisationerna erbjuder?

De utmaningar vi har framför oss är omfattande. Det handlar om att bygga ett trovärdigt försvar som kan fungera stabiliserande tillsammans med andra länder i Norden. Men också samarbeta i ett baltiskt perspektiv. Självfallet så samverkar vi internationellt inom ramen för FN, EU och med Nato, förutom när det gäller det kollektiva självförsvaret. De nationella, nordiska och internationella dimensionerna är inte på något sätt i motsättning med varandra. De är alla delar av en helhet där Sverige ska verka. Men just nu så är det uppenbart för de flesta att Sverige har en hemläxa att göra, inte minst när det gäller den nationella dimensionen!

Peter Hultqvist (S) är ordförande i riksdagens försvarsutskott.

Luftvärnet spelar en avgörande roll för våra möjligheter att försvara Gotland. Bilden visar belysningsradarn PE 542 som ingår i robotsystem 97. Foto: Christian Lövgren, Försvarsmakten.

Nu ännu närmare Nato

Lufttankningsflygplan av typen KC 135 under lufttankning av en F 15 Eagle i samband med en luftövervakningsinsats över Island. Foto: US Air Force Photo.

*Sverige deltar i övervakningen av luftrummet över Island, något som ökar interoperabiliteten för de svenska luftstridskrafterna samtidigt som verksamheten påvisar solidaritet politisk. Det nordiska samarbetet skulle vinna på ett fullvärdigt svenskt Nato-medlemskap, skriver **Ann-Sofie Dahl**.*

Iceland Air Meet hade knappt mer än inletts innan den utropades till en stor succé. Att Sverige och Finland tillsammans "vann" den första striden i luften med sina JAS Gripen och F 18 Hornet mot norrmännens F 16 bidrog självfallet till de glada minerna på den svenska sidan.

Men det var inte bara svenskarna som var belåtna med övningen, utan alla de deltagande parter från Norden och Nato som efter mycket om och men hade lyckats få ihop arrangemanget, trots många protester och problem på vägen.

En historisk övning var Iceland Air Meet (IAM14), eller, som den också omnämns, Nordic Air Meet, i alla fall. Aldrig förr har det hänt att två av Natos partnerländer, Sverige och Finland, inbjudits att

samöva med Nato i det isländska luftrummet.

Det historiska består i den nya modellen, där Sverige och Finland deltog i en övning i NORDEFCO-format som hakades på – men inte ingick i – Natos vanliga incidentberedskap över Island. Den lösningen krävde en hel del kreativt tänkande från alla parter.

I tre veckor i februari ägde övningen rum. Sverige och Finland bidrog således med flyg, liksom norrmännen som även utgjorde övningsledning. Dessutom deltog USA och Nederländerna med bland annat tankplan och Nato skickade sina Airborne Warning and Control Systems (i dagligt tal benämnda AWACs flygplan). Islänningarna själva stod för värdskapet och för Search and Rescue. Och det hela

koordinerades från Natos Combined Air Operations Center i Udem i Tyskland.

NATO-BEREDSKAP ÖVER ISLAND

Att Nato-flyg befinner sig över Island är däremot inget nytt eller historiskt. Det sker med jämna mellanrum, närmare bestämt var tredje månad, när något av försvarsalliansens övriga medlemsländer ställer sitt flyg och manskap till förfogande för att bevaka det isländska luftrummet mot oönskade besökare österifrån.

Förutom norrmännen som nu alltså håller i beredskapen har bland annat tyska Luftwaffe, kanadensiska flygvapnet, portugiser och danskar, som varit där två gånger, varit engagerade med stridsflyg på ön under de gångna åren, på liknande vis som patrul-

leringen av det baltiska luftrummet roterar mellan villiga och intresserade Nato-länder. Det var också danska F16-plan som lyfte från den litauiska basen Siauliai förra påsken, när ryskt bomflyg satte kurs mot Gotland.

Så har det varit för Islands del alltsedan 2006, när USA stängde Keflavikbasen, vilken togs i bruk 1951. Med krig i både Irak och Afghanistan och utan någon tydlig hotbild mot Island, ansåg sig USA vid denna tidpunkt ha viktigare uppgifter på annat håll.

Island, som är det enda medlemslandet i Nato utan eget försvar, lämnades åt sitt öde under höga protester, inte minst från Norge, och systemet med roterande övervakning med hjälp av de övriga kollegerna i försvarsalliansen sattes istället in. Men under de åtta åren sedan USA lämnade ön har det säkerhetspolitiska läget helt ändrats: "High North" och Arktis har gjort geopolitisk comeback som en följd av klimatförändringarna och Ryssland har skaffat sig nya militära muskler som man gärna testar i närområdet i norr.

Ytterligare en sak som har hänt under de gångna åren, delvis som följd av den säkerhetspolitiska utvecklingen i Arktis, är att det nordiska försvarssamarbetet har sett dagens ljus. Den ursprungliga idén med gemensam nordisk flygövervakning av Island presenterades redan 2009, som en av Stoltenberg-rapportens 13 punkter – samma år som det framväxande samarbetet i NORDEFCO fick en formell struktur.

PROTESTER FRÅN ALLA HÅLL

Att låta de nordiska grannarna ta ett ökat ansvar för Island var därför ett helt logiskt nästa steg. Men så lätt visade det sig inte vara; idén om att partnerländerna Sverige och

Finland skulle ingå i någon sorts luftövervakning väckte protester och invändningar från många håll.

Dock inte i Sverige, där reaktionen kring Islandsfrågan varit påfallande stillsam. Men så hade svenskarna ju deltagit med stridsflyg över den libyska öknen i Operation Unified Protector 2011, och haft sin debatt om deltagande i internationella operationer med stridsflyg redan då.

Den här typen av samarbeten bidrar till fördjupad integration och solidaritet mellan våra länder.

I Finland, som inte var med i Natos Libyenoperation, blev det däremot desto mera liv när en insats över Island kom på tal. Oppositionen med Sannfinländarna i spetsen protesterade mot vad man betraktade som ett ytterligare närmande till Nato och ansåg det alltför provocerande gentemot den store grannen i öst. En undersökning från december 2012, när frågan debatterades som allra mest, visade att hälften av finnarna motsatte sig ett deltagande med flyg över Island.

Men invändningarna kom även från andra håll. Inom Nato protesterades det också mot tanken på att låta två partnerländer delta i flygövervakningen över det isländska luftrummet och därmed möjligen få insyn i de allra hemligaste, de så kallade "Nato secrets". De interna protesterna anfördes i vanlig ordning av Turkiet, som under senare år gång på gång satt sig på tvären och vid flera tillfällen hotat med

sitt veto under rådsmötena i försvarsalliansen.

Argumentet att det ska vara skillnad mellan att bara vara partner till Nato och fullvärdig medlem hörs allt oftare och ljudligare inom alliansen. Och det finns också de som menar att framförallt Sverige inte helt respekterar eller inser den skillnaden.

Problematiken kompliceras ytterligare av det faktum att ett antal av partnerländerna, och då inte minst Sverige, som alltsedan de lyckade spaningsinsatserna under Libyenoperationen, då och då alltså omnämns som försvarsalliansens "partner number one". I många avseenden är dessa betydligt viktigare och tyngre bidragsgivare till Nato än flera av de verkliga medlemsländerna.

Lösningen blev således, efter många och långa förhandlingar, att sätta en NORDEFCO-stämpel på verksamheten och låta Sverige och Finland ingå i en separat flygövning, parallellt med att Norge skötte den skarpa incidentberedskapen för Natos räkning.

Den isländska övningen var dessutom en rätt naturlig fortsättning på Cross Border Training-verksamheten i gränsområdena mellan Sverige, Norge och Finland där stridsflyg från Kallax, Bodö och Rovaniemi samövar på tvärs över nationsgränserna, åtminstone en gång per vecka.

MÅNGA FÖRDELAR

För Sveriges del hade deltagandet i IAM ett antal fördelar: inte minst att de svenska JAS Gripenpiloterna fick ännu en möjlighet att samöva med stridsflyg av andra typer. Efterhand som ISAF stänger ner blir övningar och samarbeten av detta slag dessutom allt viktigare för länder som Sverige, som under åren som bidragsgivare i

Afghanistan vant sig vid att ha en unik access rakt in i Nato.

En succé enligt många, således. Och att Sverige, och svenska flygvapnet, fått möjlighet att delta i IAM och att den kommit till stånd är självfallet utmärkt. Men samtidigt kan man inte låta bli att undra varför det är nödvändigt med dessa ständiga omvägar för svensk – och finsk – del. Varför det är nödvändigt att utsätta Nato för allt detta onödiga krångel och alla dessa

långbänkar som ska till för att vårt land ska kunna agera tillsammans med bl a sina nordiska grannar.

”Den här typen av samarbeten bidrar till fördjupad integration och solidaritet mellan våra länder,” förklarade utrikesminister Carl Bildt och försvarsminister Karin Enström i en artikel inför IAM. ”Deltagandet i Iceland Air Meet stärker det försvarspolitiska samarbetet inom Norden och med Nato”, konstaterade de båda ministrarna vidare.

Det nordiska försvarssamarbetet hade dock blivit betydligt vassare om alla de deltagande länderna hade hållit sig med en och samma säkerhetspolitiska doktrin. Framförallt har Nato-landet Danmark svårt att uppbåda någon riktig entusiasm för NORDFCO i dess nuvarande konstruktion. För Nato-länderna har samarbetet i den stora försvarsalliansen alltid förstatjning.

Ett betydligt enklare alternativ vore därför att Sverige deltog i det nordiska försvarssamarbetet som fullvärdig medlem i Nato. I fallet Island, inte bara i en specialkonstruerad flygövning, utan hela vägen med fullodig beredskap, ”air policing” och patrullering av det isländska luftrummet – och i förlängningen även det baltiska.

Det vore en betydligt effektivare och smidigare väg för att uppnå både den fördjupade integration och den solidaritet som de båda ministrarna poängterar i citatet ovan.

Och det skulle man verkligen kunna kalla historiskt.

Ann-Sofie Dahl är docent i internationell politik och Senior Research Fellow vid Center for Militære Studier i Köpenhamn.

Interiör från en AWACS av typen Boeing E-3 Sentry spelar en viktig roll för luftövervakning och stridsledning. Foto: Stacy Fowle, US Air Force Photo.

Välkomna att söka bidrag för åtgärder som bidrar till stärkandet av Sveriges försvar och fredsbevarande åtgärder.

Berättigade att söka är frivilliga försvarsorganisationer och organisationer som verkar för stöd till samhälle och individer. Ansökningar till Källvikenstiftelsen kan göras under två perioder per år:

1 april – 1 september och 1 oktober – 1 mars.

För ansökningsformulär och mer information, se hemsidan.

Källvikenstiftelsen • Pionjärvägen 6 • 451 34 Uddevalla • info@kallvikenstiftelsen.se • www.kallvikenstiftelsen.se

Nytt strategiskt läge efter krisen i Ukraina

Baserna på Krim är viktiga för Ryssland. Bilden visar den ryska jagaren Admiral Vinogradov. Foto: Jason R. Salasky, US Navy Photo.

*Hur Ukrainakrisen kommer att utmynna på sikt är oklart, men väst kan knappast undvika att på sikt förlora ansiktet, likt Chamberlain 1938. "Fred i vår tid", hette det då. Samma grundtanke gäller även nu, skriver **Stefan Forss**.*

Att skriva om Ukraina är vanskligt. Situationen förändrats i snabba ryck. Då detta skrivs bedömer de flesta observatörer att Krim är förlorat för Ukraina.

För de baltiska staterna är detta mardrömslikt och även i Finland förorsakar det rysningar. Man minns Otto Wille Kuusinen Terijokiregering som bara finska armén kunde förvisa till historiens sophög.

Hur Ukrainakrisen kommer att utmynna på sikt är oklart, men väst kan knappast undvika att förlora ansiktet, likt Chamberlain 1938. "Fred i vår tid", hette det då – och samma grundtanke gäller även nu.

"Då arvet efter Putins tid vid makten i framtiden bedöms övergripligt, torde det framgå att han haft stor betydelse för Rysslands ekonomi: det som borde ha gjorts

blev ogjort och det som inte borde ha gjorts, det gjordes." Så skrev *Helsingin Sanomat* på ledarplats den 5 mars 2014. "Ur den moderna, globaliserade ekonomins synvinkel är Rysslands operation i Ukraina både förödande och från stenåldern. Den passar in i marknads ekonomin lika bra som en verkstadsslägga för en urmakare", skriver HS vidare.

MASKIROVKA

Att Putin verkade frånvarande och i sin egen värld vid samtal med Merkel den 2 mars – hennes tolkning enligt andrahandsuppgifter – är kanske ändå inte så märkligt. Man har poängterat att Putin efter sin sejour som KGB-officer i DDR anses ha en bra förståelse för det tyska och att Merkel som själv kom från samma miljö kanske är den ledare i Väst som bäst kan tala förnuft med honom. Men som under-

rättelseofficer är Putin väl förtrogen med det ryska begreppet *maskirovka*, strategisk vilseledning. I december 1999 avfärdade han inför sina tjekistkolleger föraktfullt de västliga mediernas sätt att beteckna honom som en f d under rättelseofficer, eftersom 'före detta' i detta sammanhang är absurt.

Underrättelsetjänsterna har emellertid länge matat Putin med förvrängda lägesbilder och bisarr omvärldsanalys, som han och den övriga statsledningen tror på. Vid föredragningarna presenteras sådant material som man förmodar att cheferna vill höra i stället för sakliga och realistiska analyser.

GRU verkar alltjämt arbeta utifrån gamla attityder från kalla kriget. Självfallet bidrar även de övriga underrättelseorganen FSB och SVR och samsynen verkar uppenbar.

Men visst har Putin som kan Tysklands historia väl också insett att Tysklands agerande på 1930-talet kan ge nyttiga operativa recept. Redan Hitler visade då vad man med beslutsamt och hänsynslöst agerande kan uppnå även från en

svag utgångsposition om de förment starka motståndarna är obeslutsamma och oförmögna till resoluta åtgärder och dessutom ekonomiskt

illa därän efter en djup ekonomisk depression.

Hitlers dolkstötsteori och avsky för Versaillesfredens förpliktelser har fått sina paralleller i Ryssland. Gorbatsjovs avspänningspolitik, inklusive raden av nedrustningsavtal menar man ledde till nederlaget i kalla kriget och Sovjetunionens hädangång, av Putin kallat "en av förra århundradets största geopolitiska katastrofer". Det var en illvillig dolkstöt i ryggen från väst. Ryssland förnedrades svårt, påtrugades politiska beteendenormer såsom OSSE:s slutdokument, även känt som Parisfördraget. Putins stora mission blev att göra sig av med denna ballast och återställa landets storhet på den globala arenan.

KREML I CHOCK

Att Ryssland så snabbt förlorade kontrollen över Ukraina kom dock som en enorm chock för Kreml, eftersom det samtidigt innebar kanske dödsstöten för Putins älskingsprojekt Eurasiska unionen. Reaktionen kom snabbt och man tog en aktiv roll. Med sin militära intervention på Krim säkrar Ryssland sina geopolitiska och territoriella intressen och har samtidigt

flagrant kränkt folkrätten och ingångna internationella avtal. Den 5 december 1994 utfäste sig Förenta Staterna, Ryssland och Storbritannien att avstå från hot om eller bruk av våld mot Ukrainas territoriella integritet eller politiska självständighet. Länderna utfäste sig vidare att avstå från ekonomisk utpressning mot Ukraina i enlighet ESK-konferensens slutdokument.

Men Ryssland avvisar alla fördömanden bestämt och hävdar att Ryssland har rätt att försvara sina intressen och den rysktalande befolkningens rättigheter, alltså även ukrainska medborgare. Ryska styrkor kommer att förbli kvar i landet tills den "politisk-sociala situationen har normaliserats". Normalisering innebär rimligtvis samma slags kontroll från Moskva som Sovjetunionen hade, men nu över bara en del av Ukraina.

VÄLPLANERAD AKTION

Den ryska militära interventionen på Krim var en länge planerad och välförberedd action som verkställdes snabbt och effektivt. Att den också fick vissa farsartade drag har varit i någon mån svårförklarligt. De välutrustade ryska Spetsnazförbandens nationalitet gick kantänka inte att påvisa. Redan i inledningsskedet hade de en central operativ roll vid övertagandet av kontrollen över centrala administrativa byggnader, flygfält etc, förhindrade de lagliga politiska organen att utöva sitt arbete och eventuella utomstående aktörer från att ingripa och slutligen säkrade den fortsatta militära uppladdningen.

Rysslands militära intervention började då. Om ukrainska styrkor hade försökt eliminera dessa 'lokala hemvärnsförband' hade det gett Ryssland en förevändning att också bruka militärt våld.

Det är nu andra gången sedan 2008 som Ryssland klarar av att ta kontrollen över delar av andra staters suveräna territorier, utan att det medför några betydande sanktioner. Bland seriösa säkerhets- och försvarspolitiska analytiker råder en rätt övergripande samsyn om att det strategiska läget i Europa har förändrats i grunden. Det innebär rimligtvis att det nu uppstått läge för en grundlig "bottom-up review" utifrån ett helnordiskt perspektiv, både för att skapa samsyn i omvärldsanalysen och för att se vad en koalition av villiga i Norden med USA:s ryggstöd kunde få till stånd.

NORDEN OCH USA

Klart är i vilket fall som helst att enskilt förmår vi små länder inte skapa någon trovärdig säkerhet. En sådan nordisk utredning är som klippt och skuren för Nordic Security Dialogue, det forum som de nordiska statsministrarna och president Niinistö kom överens om med president Obama i Stockholm i september i fjol.

Redan Esaias Tegnér skrev:
*Eröfrare gå fram, som
jordskalf, genom världen*

*Europas gamla form ej
längre hålla vill,
den nya skapelsen
med svärdet yxas till.*

*Hvad troner störtas om!
Hvad riken sönderstyckas!*

*Förtrycket nämns försvar,
och rätt är det som lyckas.*

*Tror du dig ensam trygg?
Så är ej våldets art.*

Stefan Forss är docent vid Försvarshögskolan i Helsingfors.

Är hoppet om hjälp en reell möjlighet?

*Lika lite, som det övervägande antalet europeiska stater, har Sverige förmåga att med egna resurser försvara sitt oberoende. Konsekvensen av detta är ett hjälpbehov som dock kräver en egen militär förmåga som kan säkerställa att hjälpinsatserna överhuvudtaget är möjliga, skriver **Johan Tunberger**.*

”**Tillsammans**” har blivit ett mantra i diskussionen om det svenska militära försvaret. Närhelst problem eller brister påtalas är det många som hävdar att frågan löses ”tillsammans med andra” — underförstått Nato-stater. Det var remarkabelt att Högkvarteret i höstens perspektivstudie uttryckte ”tillsammans” med formuleringar som måste läsas som en vädjan till statsmakterna att ansluta Sverige till Nato.

TILLSAMMANS-TANKEN

Under det kalla kriget hade Sverige aldrig kunnat försvara sig ensamt mot de hot vi såg då. Men vi hade med viss sannolikhet kunnat bjuda motstånd under så pass lång tid att västmakterna i sitt eget intresse kunnat komma till undsättning, även om Sverige inte var medlem i alliansen. Robert Dalsjö, Mikael Holmström m fl har övertygande visat hur förberedelser för detta vidtogs ända fram till Sovjetimperiets fall.

Sverige samverkar numera med Nato i form av gemensamma övningar och operationer. Den samverkan som därmed måste ske på stabsnivå skulle teoretiskt möjliggöra långtgående förberedelser. Det får även anses troligt att Nato skulle bedöma det ligga i alliansens egenintresse att bistå Sverige i händelse av en allvarlig konflikt i Östersjöområdet. Detta allrahelst som tillgång till svenskt territorium och lufterum är avgörande för om Nato skall effektivt kunna bistå de baltiska staterna i händelse de hotas eller angrips.

Den därmed avgörande frågan blir då huruvida Sverige är hjälpbart i en situation då Nato, eller viktiga Nato-länder, skulle besluta att det ligger i alliansens egenintresse att undsätta Sverige.

LÄGET I FÖRSVARSMAKTEN

En första utgångspunkt då det gäller att besvara frågan om hjälpbarhet måste vara tillståndet i Försvarsmakten. Är försvaret i

sådant skick att det inom de närmaste 10-20 åren kan vara en buffert som möjliggör snabb hjälp?

Svaret på den frågan måste tyvärr sägas vara nej. Skälen är många:

Ett är att försvarspolitikens egentliga övergripande mål framstår allt klarare, nämligen att hålla liv i en svensk, utvecklande flygindustri. Det ger ett antal flygande plattformar, men till priset av ett obalanserat luftförsvar med brist på baser, beväpning, markpersonal, luftvärn och mycket annat, förutom att det förorsakar svårartade materielbrister inom Armén och Marinen.

Ett annat skäl är ett ogenomtänkt personalförsörjningssystem.

Ett tredje skäl är den heliga förmågebreden, d v s att behålla snart sagt varje förbandstyp, och därmed särintresse, som fanns i invasionsförsvaret. Försvarsmakten kan beskrivas som ett antal kompetensöar, oftast på kompaninivå (motsv),

*Ett framgångsrikt försvar
ställer höga krav på luft-
värnsskyddet. Foto: Christian
Lövgren, Försvarsmakten.*

som genom sin litenhet, geografiska utspridning och låga övningsfrekvens inte har möjlighet att utvecklas som "system av system", dvs egenskaper som konstituerar en faktisk försvarsmakt.

Denna strategi skulle möjligen vara rationell om man kunde vara rimligt säker på mycket tidig förvarning – tiotals år – och att den säkerhetspolitiska beslutsstrukturen i landet var hyperalert. Själv tror jag, i likhet med Försvarsberedningen, att eventuella framtida kriser sannolikt skulle komma att utvecklas mycket snabbt. Då är det för sent att försöka sammanfoga ett "plockepinn-försvar".

Man kan fråga sig varför förmågebreden har blivit helig. Ett skäl är naturligtvis alliansfriheten, som anses kräva ett all round-försvar hur fiktivt det än är. Ett annat att det sannolikt gynnar försvarsindustrin i Sverige. Ett tredje är att det gör det möjligt att balansera de många särintressena inom För-

svarsmakten. Sedan flygindustrin väl fått sitt, görs alla övriga särintressen "lika missnöjda" och därmed råder det hanterbar frid på Lidingövägen. En baksida av detta är att nya, önskvärda förmågor saknar starka företrädare: exempelvis lufrörliga förband, cyberförmåga m m.

HJÄLPFÖRBEREDELSE

Den andra utgångspunkten när det gäller att bedöma om Sverige är hjälpbart måste gälla graden av förberedelser för att kunna ta emot hjälp.

Historien visar att militär hjälp som inte är förberedd, planlagd och övad i fred sällan blir effektiv (Det var därför Norge och Danmark valde Nato). I höstas framskymtade det i media att Högkvarteret hos regeringen begärt att Sverige skulle ingå ett Host Nation Support-avtal med Nato. Därefter har det varit tyst om saken. Ett sådant avtal skulle skapa möjligheter till åtminstone rudimentära planer och

rekognoscering för att underlätta mottagandet av hjälp. Finland ingick ett Host Nation Support-avtal för flera år sedan.

En viktig aspekt på frågan är hur lämpad den svenska infrastrukturen är för att kunna ta emot hjälp. Förutom att undsättande förband skulle behöva ta med sig ett starkt eget luftvärn i brist på svenskt, finns även andra problem. En amerikansk sk Air Expeditionary Force (ca 40-80 flygplan) vore en förbandstyp som sannolikt snabbast skulle kunna komma till undsättning. Karlis Neretnieks har inför Krigsvetenskapsakademien påpekat att endast fyra flygfält i Sverige har kapacitet för ett sådant mottagande, nämligen Arlanda, Landvetter, Sturup och Luleå. Här spelar förhållanden som tillräckliga uppställningsplatser och landningsbanornas hållfasthet en avgörande roll. I sammanhanget bör noteras att frambasering av en Air Expeditionary Force förutsätter en formlig luftbro av tunga transportplan. Och

hur skulle den svenska regeringen agera i en sådan situation? Skulle den våga avlysa större delen av den civila luftfarten? Detta kanske i ett läge där krig inte utbrutit men då man ser ett allvarligt hot, inte mot Sverige men mot Baltikum. Det främsta skälet för USA att vilja frambasera resurser till Sverige vore att visa på Natos vilja och förmåga att försvara sina medlemmar.

ÄR VI HJÄLPBARA

Det finns en tredje — mindre handfast — aspekt på detta med hjälpbarhet. Det är den specifikt svenska säkerhetspolitiska kulturen. Redan tidigt under det kalla kriget uppstod en närmast binär tankefigur av innebörd att det är ett distinkt steg mellan fred och krig. Litet slängigt skulle man kunna sammanfatta den som att UD skötte freden medan Försvarmakten skulle förbereda sig för det krig som inte måtte komma — det var två stuprör; noll eller ett. Inte sällan fanns en mot varandra närmast nedlåtande hållning på ömse sidor. Få säkerhetspolitiskt seriösa stater har detta binära synsätt; de ser säkerhetspolitikens medel som ett konti-

nuum där diplomati, ekonomi och militär makt beroende på omständigheterna samverkar.

De hävdar att frågan om Nato-medlemskap är en "fredsfråga" och inte en "krigsfråga".

En utmärkt illustration till hur det binära synsättet lever kvar gavs på DN-debatt (2014-01-25) där diplomaterna Hans Blix, Rolf Ekéus och Sven Hirdman avvisade tanken på en Nato-anslutning. I artikeln förklarar de att det är "otänkbart" att Ryssland skulle välja väpnad konfrontation om dess relationer med de baltiska staterna gravt försämrades. Man tycks också tro att Nato överhuvud skulle kunna bispringa de baltiska staterna utan tillgång till svenskt territorium och luftrum. Det tyder på okunnighet om militära realiteter.

De hävdar att frågan om Nato-medlemskap är en "fredsfråga" och

inte en "krigsfråga" — återigen det binära synsättet. Ett medlemskap skulle försvåra för Sverige att bidra till avspänning och nedrustning. Att Norge har bättre relationer med Ryssland än Sverige och är en framgångsrik medlare i olika internationella sammanhang talar emot detta synsätt. En (någorlunda) trygg stat blir tagen på större allvar och därmed en starkare stat i sin diplomati.

Det kan noteras att en av Finlands främsta diplomater Markus Lyra, f d ambassadör i såväl Sverige som Ryssland, för sin del förespråkar Nato-medlemskap (*Arbetarbladet*, Helsingfors 2014-01-30).

SJÄLVAVSKRÄCKNING

Min samlade bedömning är att Försvarmaktens svaghet och frånvaron av förberedelser för att ta emot militärt bistånd skapar behov av att mycket tidigt i en eventuell framtida kris påbörja frambasering av utländska förband. Men i detta skede är det sannolikt att det binära säkerhetspolitiska synsättet i Sverige — den mentala avgrunden mellan fred och krig — skulle slå till. Att påbörja frambasering skulle anses skärpa krisen.

Självavskräckning kallas det och bidrar till Sveriges ohjälplighet.

Sammanfattningsvis tyder det mesta på att mantrat "tillsammans med andra" bygger på svagt grundade förhoppningar.

Johan Tunberger är f d överingenjör vid FOI och ledamot av Kungliga Krigsvetenskapsakademien.

En Air Expeditionary Wing kan innehålla bl a attackflygplanet F 15 E Strike Eagle. Foto: Aaron Allmon, US Air Force Photo.

Stående förband är bättre

*Försvarsmaktens övergång från värnplikt till en anställd försvarsmakt har inneburit utmaningar på många olika sätt. Tyvärr har debatten en tendens mera fokusera på problemen än systemets fördelar. I verkligheten presterar det redan kvalitet i försvaret, skriver **Urban Edlund**.*

Den 23 september lämnade jägarbataljonens insatsstyrka Luleå och flögs i svenska C-130 Hercules till Banak flygstation i Lakselv, Nordnorge. Där inleddes insatsen med norska helikoptrar ur 339 helikopterskvadronen. Styrkan förflyttade sig sedan till fots i syfte att nå fram till sina respektive mål oupptäckta. Några dygn innan hade bataljonens bergspluton etablerats på samma sätt och upprättat observation mot ett antal målområden från observationsplatser i svårtillgänglig och svårframkomlig bergsterräng. Åtgärder vidtogs från B-styrkor för att upptäcka och störa verksamheten. I ett framskjutet utgångsläge på Banak fanns bataljon-

ens främre enheter och resurser för ledning, sjukvård och underhåll. Luleå utgjorde bataljonens utgångsläge, inklusive stabsplats och logistikbas. Nästa dag, och exakt samordnat, bekämpades markmål genom stridsinsatser på flera platser inom ett större område genom övningar med skarp ammunition. Kort därefter dirigerades svenskt stridsflyg mot markmål av bataljonens personal med färdighet och förmåga att leda flyg (JTACs).

Bataljonen var åter på F 21 i Luleå strax före midnatt på onsdagen den 25 september, utan skador samt alla mål och syften med verksamheten uppnådda. Även sjukvårdsfunktionen inklusive hämtning och

transport med helikopter övades. Övningen drevs till sitt yttersta allvar i form av fingerat avliden person, med minnesstund och slutligen återtransport av stupad i C-130 till Luleå, där figuranten bars i procession, svept i svensk fana till ett väntande fordon. Ett stort antal ytterligare moment har genomförts under övningen.

BRISTER MED VÄRNPLIKTSFÖRBAND

Det som beskrivs ovan är en övning som jägarbataljonen genomförde under några dagar i september i år, med stöd av norska försvarets Allierat Treningscenter vid garnisonen i Porsanger, av norska Forsvarets Operative Hovedkvarter i Bodø, av

En jägargrupp förbereder ny insats. Foto: Arméns jägarbataljon.

transport- och specialflygheten vid F 7 i Sätenäs och av norska luftforsvarets 339 helikopterskvadron samt samordnat med den flygoperativa övningen Arctic Challenge Exercise 2013. Övningen var ett sätt att utnyttja möjligheterna med det nordiska samarbetet. För huvuddelen av personalen var område och terräng helt okända, ingen hade varit på plats, varvid planering, förberedelser och genomförandet blev helt tillämpat och därmed mycket realistiskt. Inga "hjälpande" förbandsinstruktörer utan allt ansvar på chefer och individer.

Övningens resultat beror på kvaliteten hos anställda gruppbefäl och soldater, samt den effekt ett stående förband i sig självt har på sina

officerares och specialistofficerares yrkesskicklighet och föregångsmannaskap. Dagens utbildnings- och övningsverksamhet ger högre personliga färdigheter och högre förmågor i grupper, plutoner o s v. Frivilligheten ger redan från början mer motiverad personal vilka tar till sig utbildningen mycket bättre, liksom vill och kräver mycket mer. De högre färdigheterna och förmågorna gör att vi kan öva med högre tillämpning och svårighetsgrad. All personal ställer avsevärt högre krav på verksamhetens innehåll och kvalitet, man ställer dessutom högre krav på sig själv.

Precisionen och effekten i de samordnade stridsinsatserna var verkningfull. Tempot och fältmässig-

heten i markförflyttningarna var utmärkt. Anpassningen till och bemästrandet av helt okänd terräng var mycket bra. Upprätthållandet av verksamhetssäkerhet fungerade väl från enskild och uppåt i förbandet. Det hade över huvud taget inte varit möjligt att uppnå detta med en värnpliktig jägarbataljon. Vi nådde helt enkelt inte lika långt under elva till femton månaders grundutbildning. Det var inte möjligt att ha samma grad av tillämpning. Den fysiska och psykiska nivån på personalen har ökat som en följd av yrkesanställningen vilket leder till en högre grad av mognad och därmed högre ansvar för uppgifters lösande, inklusive eliminering av verksamhetssäkerhetsrisker. Anställningen gör dess-

utom att vi kan skapa förbandsanda och därmed mogna attityder inom ett förband och därmed i Försvarsmakten. De kraftigt ökade färdigheterna och dugligheten leder självklart till en högre operativ effekt.

Om hälften av den nivå i färdigheter och förmågor som redan nu har uppnåtts vid en stående jägarbataljon skulle vidmakthållas i ett värnpliktigt jägarförband skulle det krävas en regelbunden och omfattande repetitionsutbildning som i praktiken innebar 20 utbildningsveckor per år. Hur ställer sig en civil arbetsgivare till den frånan? Vilken infrastruktur och befälsresurser kräver det?

FRIVILLIGHET OCH KVALITET

Jägarbataljonen är ett specialiserat, högre taktiskt arméförband, utanför brigadstrukturen. Bataljonen är avsedd för operationer på djupet, i svårtillgängliga områden och i svårframkomlig terräng, antingen som självständiga insatser eller samordnat med stridsflygförband eller artilleriförband. Förbandet har en unik förmåga att verka utan stöd av militär infrastruktur och i områden med en i övrigt begränsad infrastruktur. Bataljonen är unik genom sin förmåga att genomföra operationer i arktisk och subarktisk miljö, under alla årstider och under alla ljus- och siktförhållanden. Effekten av arktisk och subarktisk förmåga är kapaciteten att anpassa sig till andra förhållanden. Jägarbataljonen har blivit bättre som stående förband, även om vi ännu inte är fullt bemannat men vi ser vad som är möjligt att uppnå och vidmakthålla.

Ett annat exempel på effekterna är de snart 80 insatsdygn som delar av bataljonen har på Kebnekaise inom ramen för insatserna efter haveriet av det norska C-130 J. Under mycket svåra väder-, sikt-

och ljusförhållanden, timmar efter att planet rapporterats försvunnet blev denna personal insatta i sökandet efter flygplanet och eventuella överlevande. Insatsen har sedan fortsatt i att söka de svarta lådorna, bärga kvarlevor och sedan i att rensa terrängen från vrakrester. Insatserna har genomförts utan skador eller tillbud. Bergsverksamhet är mycket riskfyllt, det krävs mycket av enskilda i form av noggrannhet och omdöme. De färdigheter och den skicklighetsnivå som denna personal har var inte möjlig att uppnå under värnpliktstiden. Bergsförmågan ger dessutom bonuseffekter för annan verksamhet, inte minst anpassning till andra svåra miljöer.

Dessutom genomförde vi i Försvarsmakten inte någon repetitionsutbildning på drygt 15 år.

VIKTIGT ATT FOKUSERA

Mycket kvarstår att utveckla i personalförsörjningssystemet men för oss på jägarbataljonen är det en framgång. Såväl effekten under övningar och operationer som kvaliteten på de soldater som påbörjar sin grundutbildning och inte minst fortsätter som anställda är bättre. Självklart måste villkor ses över och utvecklas, personalen måste betraktas som en investering i svensk försvarsförmåga och säkerhetspolitik, väl värd att satsa på oavsett det är soldater, gruppbefäl eller specialistofficerare och officerare. Resurserna för utbildning och övningar måste vara goda och utrustningen hålla hög klass. Allt starkare röster höjs om att systemet inte fungerar där fokus är

svagheterna men få är de som lyfter fram fördelarna och visar tydlig vilja på konkret utveckling och förbättring. Om fokus är det senare kommer vi längre.

HÖGRE EFFEKT

Efter tre år som stående krigsförband, fortfarande under utbildning och rekrytering, är de taktiska förmågorna vid jägarbataljonen och förbandets egenskaper redan långt mycket bättre än när vi hemförlovade de värnpliktiga efter en upp till 15 månader lång grundutbildning. Övningen i Nordnorge bekräftade detta vilket även genomförda insatser i Afghanistan gjort. Den dagliga utbildnings- och övningsverksamheten bekräftar också detta. Vi har som alla förband en hel del utmaningar och en fortsatt väg att vandra.

I diskussionen om personalförsörjningssystemet fortsatt ska bygga på frivillighet eller om plikt eller annan form obligatorium ska gälla, måste ett ovanstående effektresonemang vägas in. Min erfarenhet säger mig att jag helst inte vill återgå till den tid då endast en tredjedels jägarbataljon utbildades per utbildningsår och då det tog tre år efter varandra att skapa en komplett bataljon. Då samövades inte bataljoner till homogena, kompletta bataljonsförband i armén. Dessutom genomförde vi i Försvarsmakten inte någon repetitionsutbildning på drygt 15 år. Stående förband har högre färdigheter och bättre förmågor än våra värnpliktsförband. Den stående jägarbataljonen är ett tydligt exempel på detta.

Urban Edlund är överstelöjtnant och chef för arméns jägarbataljon i Arvidsjaur.

Försvarets folkliga förankring har många dimensioner. En är den öppna, vänliga kontakten från människa till människa. Foto: Ivar Blixt, Försvarsmakten.

Folkförankring utan folkförsvar?

*Begreppet folkförankring har traditionellt haft en nära koppling till folkförsvaret som i sin tur varit förankrat i den allmänna värnplikten. En vilande värnplikt och svårigheterna för medborgarna att se direkta hot mot det svenska samhället utmanar de reella möjligheterna till substans i begreppet folkförankring. Samtidigt är folkförankringen ett fundament för att ett svenskt försvar överhuvudtaget ska vara möjligt, skriver **Eva Haldén**.*

När begreppet folkförankring för tjugo år sedan introducerades i den försvarspolitiska debatten pekades folkförsvaret ut som en helt nödvändig förutsättning för folkförankring. Eftersom den dåvarande försvarsministern, Thage G Peterson,

uppfattade att det fanns ett hot mot folkförsvaret – värnpliktsförsvaret – inifrån Försvarsmakten, beslöt han att försöka avvärja detta hot. Det självklara målet var att säkra värnpliktsförsvarets fortlevnad, där detta definierades som ett ”demo-

kratiskt folkförsvar”. I sammanhanget skapades ett tydligt motsatspar där den positiva delen utgjordes av det demokratiska folkförsvaret och den negativa delen logiskt av ett odemokratiskt yrkesförsvar. Den retoriska figur som

introducerades handlade om behovet av ett folkligt förankrat försvar, som i sin tur krävde ett folkförsvar, vilket slutligen fogades samman till det entydigt positiva begreppet folkförankring. Annorlunda uttryckt krävde ett folkförankrat försvar ett folkförsvar.

PROBLEMET

Idag har vi gjort oss av med värnpliktsförsvaret och i dess ställe fått något som med en eufemism kallas ett frivilligt försvar, men i själva verket är ett yrkesförsvar med blandade anställningsförhållanden. Om vi strikt ska följa den ursprungliga logiken för begreppet folkförankring har vi således tagit bort själva grundförutsättningen för att åstadkomma denna. Vi tycks ha ett problem att hantera och de frågor som vi behöver ställa oss är för det första om vi behöver ett folkförankrat försvar och för det andra hur vi i så fall ska förverkliga detta utan folkförsvaret.

EN PROBLEMATISERING

När vi i andra sammanhang talar om att något är förankrat, eller behöver förankras, avser vi ofta ett beslut. Om beslutet är förankrat menar vi att det som är berörda av detta, och/eller kommer att bli berörda av dess konsekvenser är positivt inställda. På motsvarande sätt talar vi om att dåligt förankrade beslut istället möter ett starkt motstånd. Alldeles oavsett vad beslutet handlar om är det uppenbarligen så att vi i ett första steg behöver identifiera vilka det är som kan anses ha rätt att bli hörda i en fråga och i ett andra steg pröva att få gehör för ett kommande beslut hos dessa. Vi måste, för att använda en demokratiteoretisk term, definiera ett relevant demos. Beslutet att övergå från värnpliktsförsvar till yrkesförsvar fattades 2010 av den borgerliga majoriteten i riksdagen, helt i enlighet med våra demokrat-

iska beslutsregler. Problemet är att den politiska oppositionen var helt emot beslutet och att detta därför inte i strikt mening uppfyller kravet på folklig förankring i termer av 'alla berörda'. Utgångsläget är alltså att vårt nuvarande försvar, alldeles oavsett beteckning, svårigen kan anses vara folkförankrat.

Vi måste, för att använda en demokratiteoretisk term, definiera ett relevant demos.

Den ursprungliga argumentationen kring folkförankringen handlade dels om vilka uppfattningar som skulle etableras, dels om de breda demokratiska effekterna av ett folkförsvar. Till den första kategorin hörde försvarsvilja i bred bemärkelse, liksom en vilja att avsätta skattemedel för försvaret för att bidra till Sveriges säkerhet. Denna försvarsvilja var i sin tur kopplad till kunskap om försvaret, försvars- och säkerhetspolitiken och möjligheten till medinflytande över utbildningen.

Till den andra kategorin hörde ökade möjligheter till integration av olika samhällsgrupper med förståelse för olikheter i både socioekonomiska och kulturella avseenden. Folkförsvaret pekades alltså ut som det sammanhang där unga män (det handlade främst om unga män) från helt olika bakgrund kunde mötas och forma en känsla av samhörighet för 'det gemensamma bästa'. Med folkförsvaret skulle skapas ett vi, där detta vi samtidigt inbegrep att försvara oss. Yrkesförsvaret bygger ju istället på att det finns ett dem som ska försvara oss.

Att det är viktigt med en utbredd försvarsvilja i en demokrati är en föga kontroversiell ståndpunkt. En försvarsvilja utgår rimligtvis från att det vi har är värt att försvara och här ligger utmaningen att säkerställa att alla medborgare också delar denna uppfattning. I avsaknad av folkförsvaret blir det följaktligen för det första centralt att på något annat sätt skapa möjligheter till integration och därmed skapandet av ett vi. Att integrationsproblemet är större än i början på 1990-talet är närmast ett trivialt konstaterande.

DEN POLITISKA UTMANINGEN

För det andra måste vi hitta sätt att sprida kunskap om såväl försvaret som försvars- och säkerhetspolitiken till alla medborgare. Här handlar det om att via kunskap skapa ett brett förtroende hos medborgarna för att säkerställa både försvarsvilja och betalningsvilja. I en demokrati är det självklart den politiska nivån som bär huvudansvaret för att sprida denna kunskap, ett ansvar som politiken inte har tagit, oavsett färg på regeringen.

Att förtroendet för försvaret och politiken är lågt i befolkningen har vi sett tydliga siffror på. Enligt MSB Opiniorer 2013 anser endast 25 procent att den förda försvarspolitiken är mycket eller ganska bra. Vad gäller försvarsvilja anser knappt hälften att vi ska försvara oss om vi blir angripna, en fjärdedel att vi kanske ska försvara oss, medan en femtedel anser att vi inte ska försvara oss. Det är alltså hög tid för politikerna att ta sitt ansvar och åtminstone börja sprida kunskap.

Eva Haldén är seniorlektor vid Försvarshögskolan.

Årets slalomåkning i Sälen

Sälen är ett fantastiskt ställe för att åka slalom med backar i olika svårighetsgrader. Sälen är också platsen för Folk och Försvars årliga Rikskonferens som under några dagar sätter försvars- och säkerhetspolitiken i mediefokus. Talarna kan precis som åkarna i backarna utanför Högfjällshotellet välja olika pister. Allt avhängigt "åkskicklighet" och vilka "käppar" på vägen fram till publikens applåder som skall undvikas.

Vi var många som var nyfikna på vad Stefan Löfven skulle ha att säga. Det blev en riktig åkning. Längre rätt och slätt ett valtal, men så småningom kom han ändå till skott.

Med Ukraina som fond konstaterade Löfven att "Ryssland fortsatt har ett stort behov av kontroll i sitt närområde och att de har beredskap för att använda makt-språk". Hans egen plan var lika enkel som Sickans:

"EU måste tydligt markera att det inte finns någon nackdel för Ryssland om deras grannländer sluter frihandelsavtal både med Ryssland och med EU."

Vad mer kan man säga än att det illustrerar att det också finns en grön backe i Sälen: Bamsebacken.

Å ena sidan råder det inte någon tvekan om att EU har klargjort fördelarna med frihandel kopplad till demokratiska, ekonomiska och rättsstatliga reformer. Putin vet detta. Putin vill inte det. Det är problemet och inte brist på kunskap om frihandelns välsignelser.

Å andra sidan är det inte möjligt för Ukraina att både ingå avtal med EU om långtgående integration och samtidigt träda in i den ryska tullunionen.

Han slog vidare fast att "handels- och samarbetsavtal ska bidra till utveckling för alla parter, inte leda till nya konflikter". Ska och ska. Men om det ändå gör det...

Löfven sade också saker som förstås gick hem i publiken. Som att försvaret ska vara fungerande. Eller att "försvar av svenska gränser och svenskt territorium börjar i Sverige. Punkt." Men det räcker ju inte med att sätta punkt där.

Säkerhetspolitiken ska vila på fyra grundvalar: den militära "alliansfriheten, ett ökat samarbete i Norden, ett stärkt EU-samarbete och ett starkare Förenta Nationerna".

Visst hade Löfven några närmast bisatsord till övers för att "det är viktigt att vi utvecklar ett nära samarbete med Nato, men Nato ingår alltså inte fundamenten. Vad kan sägas mer än att det är ännu en åktur i Bamsebacke.

Löfven sade två riktigt viktiga saker som är värda att fundera över.

Den ena handlade om "Det tomrum som USA eventuellt lämnar – kommer det att fyllas upp av krafter som värnar demokrati, frihet och mänskliga rättigheter?"

Den andra handlade om det svenska försvaret. Löfven vill ha en uppgörelse över blockgränsen. Det låter flott men när det kommer till kritan är det innehållet i en uppgörelse som är lackmustestet på ansvarstagande för rikets säkerhet.

Fredrik Reinfeldt talade också i Sälen. Han "körde" den blå banan, men talade i alla fall för en gångs skull klarspråk om Nato:

"Nato är centralt för säkerhet och stabilitet i Europa genom sitt kollektiva försvar, sin krishantering och sin samverkan med andra länder och regioner."

Slutsatsen är fortfarande att Sverige inte ska vara med Nato.

I tyskspråkiga länder är orange färgen för extrema pister. Jan Björklunds och Göran Haggblunds kritik av den moderata försvars- och säkerhetspolitiken gör det betecknande att orange också är Alliansens färg. Det lär bli svåråkt och tungt att köra parallellslalom.

Och räkna med mer slalom när Försvarsberedningen har preparerat pisten. Och Putin.

Claes Arvidsson är författare och mångårig ledarskribent i Svenska Dagbladet.

2014-02-25
allmänna försvarsföreningen

Kallelse

till

Allmänna försvarsföreningens årsstämma 2014

Medlemmar i Allmänna Försvarsföreningen inbjuds till den årliga årsstämman
2014-05-12 på Försvarshögskolan, Drottning Kristinas väg 37, Stockholm,
kl 1600

Föredragningslista

- 1 Mötets öppnande
- 2 Val av ordförande och sekreterare vid stämman
- 3 Frågan om stämman blivit utlyst i stadseenlig ordning
- 4 Val av två justeringspersoner att justera dagens protokoll samt att tjänstgöra som rösträknare
- 5 Fastställande av föredragningslista
- 6 Styrelsens årsredovisning
- 7 Revisorenas berättelse
- 8 Fastställande av resultat- och balansräkning
- 9 Frågan om ansvarsfrihet för styrelsen och kassaförvaltaren
- 10 Rapport från länskonferensen
- 11 Presentation av verksamhetsplan för 2014
- 12 Val av ordförande och övriga styrelseledamöter för tiden till nästa årsstämma
- 13 Val av två revisorer för tiden till nästa årsstämma
- 14 Val av valberedning
- 15 Fastställande av årsavgift för 2014
- 16 Övriga ärenden
- 17 Mötets avslutande

Glöm inte bort att betala medlemsavgift för 2014 före årsstämman!

Anmälan om deltagande sker till generalsekreterare Stefan Ring e-post
stefan.ring@aff.a.se alternativt med brev, till adress Allmänna Försvarsföreningen,
Teatergatan 3, 111 48 STOCKHOLM **senast 2014-05-05**,

VÄLKOMNA!

aff

FÖR FRED, FRIHET, FRAMTID

allmänna försvarsföreningen, aff, är en ideell förening som är fristående från myndigheter och politiska partier. aaf:s ändamål är att aktivt delta i den säkerhets- och försvarspolitiska debatten genom föredrag, diskussioner och seminarier i syfte att främja Sveriges förmåga att möta såväl militära som andra former av samhällshot.

allmänna försvarsföreningen ger ut tidskriften Vårt Försvar.

VI KOMPROMISSAR INTE!

Nammo har som mål att så långt som möjligt eliminera miljö- och arbetsmiljörisker. Vi strävar efter en giftfri arbetsmiljö, både för våra medarbetare och för våra soldater. Därför är vår ammunition 100% blyfri och förstör inte grundvattnet eller utsätter soldaterna för skadliga blygaser.

Nammo

SECURING THE FUTURE